

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

8 ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ &
4 ΜΥΘΟΙ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ 2019

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

8 ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ &
4 ΜΥΘΟΙ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ 2019

ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ | Διεύθυνση Εκδόσεων & Εκτυπώσεων

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Έλλη Δρούλια

ΑΝΘΟΛΟΓΗΣΗ - ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ - ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΣΧΟΛΙΑ

Ελένη Κοντεμενιώτου-Κασσεσιάν

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Δημήτρης Κρέτσης

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ ΣΕΛΙΔΑΣ 62

Κωστής Ι. Ξούριας (ετών 13)

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Παναγιώτης Ζευγώλης

Α' ΕΚΔΟΣΗ: ΜΑΡΤΙΟΣ 2019

© 2019 ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ISBN 978-960-560-186-7

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

του Προέδρου της Βουλής των Ελλήνων κ. Νίκου Βούτση 7

ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΚΑΙ ΕΝΑΝ ΚΑΙΡΟ...

Έλλη Δρούλια 9

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ελένη Κοντεμενιώτου-Κασσεσιάν 13

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Δύο Μύθοι του Βαρτάν Αϊγκεκτσι 21

Η Γλώσσα που δεν μιλιέται 25

Μια Σταγόνα Μέλι 29

Δύο Μύθοι του Μεχιάτ Γκος 35

Ο Έξυπνος Παπλωματάς 39

Ο Σπανός, ο Κουτσός & ο Μονόφθαλμος Κλέφτης 43

Συμβουλές που αξίζουν Χρυσάφι 53

Τα Εφτά Αστέρια 63

Της Γυναίκας τα Τεγτίπια 67

Το Ρόδο του Βασιλιά 73

Τα παραμύθια τελείωσαν... 79

Πίσω από τα παραμύθια 81

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Η προφορικότητα αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρώπινης πολιτισμικής κληρονομιάς. Χαρακτηρίζεται από τον πλούτο και την ποικιλία της, διατρέχει τον χρόνο, αποτελεί ένα νήμα που ενώνει και συνάμα εκφράζει γενιές, όμως παράλληλα, είναι εύθραυστη.

Τα παραμύθια των λαών ανήκουν στην προφορική παράδοση σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης. Εκφράζουν τις αξίες και τις προσδοκίες, τις αγωνίες και τους φόβους τους. Αποκαλύπτουν την φαντασία, την αίσθηση του αστείου, την κριτική διάθεση. Ψυχαγωγούν και διδάσκουν.

Η έκδοση των Τσιγγάνικων παραμυθιών της σειράς *Από το στόμα στο Χαρτί*, έγινε δεκτή από την κοινότητα των Ρομά, γνώρισε μεγάλη απήχηση σε μικρούς και μεγάλους. Το βιβλίο διανεμήθηκε σε πολλές βιβλιοθήκες της Ελλάδας. Τα παραμύθια ταξίδεψαν σε νέους προορισμούς, εμπλουτίζοντας στο πέρασμά τους, με τις ομοιότητες, τις παραλλαγές και τις διαφορές τους, την κουλτούρα μας. Αυτήν την έκδοση ακολουθούν και τα Αρμένικα παραμύθια και μύθοι που αρχίζουν με την φράση «Γκαρ ου τσι γκαρ...» [Ήταν και δεν ήταν], σηματοδοτώντας το μετέωρο σημείο μεταξύ πραγ-

ματικότητα και μη. Οι παραστατικές εικόνες, ο ζωντανός λόγος και η σοφία που κλείνουν τραβάν τους αναγνώστες και τις αναγνώστριες να τα διαβάσουν, να γελάσουν και να αναλογιστούν.

Η Βουλή των Ελλήνων ανοιχτή στο ψηφιδωτό της ελληνικής κοινωνίας, έρχεται να προσφέρει ένα νέο βιβλίο παραμυθιών για όλες τις ηλικίες, των Αρμένικων, δείχνοντας τον δρόμο του σεβασμού για πολιτισμούς με τους οποίους συγκατοικούμε και συμπορευόμαστε.

Νίκος Βούτσας

ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΚΑΙ ΕΝΑΝ ΚΑΙΡΟ...

Τα παραμύθια και οι μύθοι ανήκουν στην προφορική-λαϊκή λογοτεχνία και τα συναντάμε παντού στον κόσμο. Είναι σύντομες ιστορίες πλασμένες από κοινωνικές ομάδες και περιλαμβάνουν λαϊκούς ανώνυμους χαρακτήρες που εμπνέονται από την πραγματικότητα και από την φαντασία. Το συνειδητό και το ασυνείδητο, η αλήθεια και το φαντασιακό συνυφαίνονται σε τόπο και χρόνο αόριστο. Σε ένα κάποτε και σε ένα κάπου που αιωρούνται, χωρίς να προσδιορίζονται. Τα παραμύθια, όπως και τα τραγούδια, μεταβιβάζονται προφορικά από γενιά σε γενιά. Στην διαδικασία αυτή εκφράζεται η λαϊκή ψυχή και αναδύονται οι συλλογικές αξίες, με έναν τρόπο που ψυχαγωγεί, διασκεδάζει και διδάσκει συγχρόνως. Οι μύθοι είναι λογοτεχνικό είδος συγγενικό των παραμυθιών. Πιο σύντομοι, πιο επιγραμματικοί, πιο πυκνοί στο μήνυμά τους χαρακτηρίζονται από την οικονομία του λόγου.

Η Βουλή των Ελλήνων έχει ήδη φροντίσει να αναδείξει μια σειρά δέκα τσιγγάνικων παραμυθιών που συγκεντρώθηκαν από την περιχή της Καρδίτσας, το 2017. Στην περίπτωση αυτή η γραπτή τους απόδοση έχει ιδιαίτερη σημασία μιας και είναι «ένας λαός χωρίς γραπτή γλώσσα και καταγεγραμμένη ιστορία», σύμφωνα με τον Παναγιώτη Χαρίτο, αντιπρόεδρο του Πανελληνίου Συλλόγου Νεολαίας Ρομά. Η έντυπη έκδοση *Από το στόμα στο χαρτί: δέκα τσιγ-*

γάνικα παραμύθια μοιράστηκε ευρέως και αναρτήθηκε στο διαδίκτυο. Γνώρισε μεγάλη αποδοχή από κάθε άποψη. Στο πνεύμα διατήρησης της μνήμης και της πολιτισμικής κληρονομιάς λαών που ζουν κοντά στον δικό μας, επιλέχθηκαν και παρουσιάζονται στο ανά χείρας βιβλίο *Οκτώ παραμύθια και Τέσσερις μύθοι της Αρμενίας*. Η γνωριμία με τους πολιτισμούς που συναναστρεφόμαστε ανοίγει την πόρτα της καλύτερης κατανόησης, εντοπίζει τις ομοιότητες, ερμηνεύει και λειαιώνει την διαφορετικότητα, εμπλουτίζοντας όλα τα μέλη της κοινωνίας.

Η αρμένικη παρουσία στον ελλαδικό χώρο είναι μακρά. Διαρκεί τέσσερις αιώνες. Έλληνες και Αρμένιοι έχουν συμβιώσει και σε άλλες περιστάσεις, σε άλλες πατρίδες. Την σχέση αυτή συναντάμε και εδώ όταν διαβάσουμε το τελευταίο μέρος «Πίσω από τα παραμύθια...». Ο Τραπεζούντιος Λεόν Ζαβέν Σουρμελιάν και τα τρία αδέλφια του υιοθετήθηκαν από τον γιατρό Ανδρέα Μεταξά. Τα αρμένικα παραμύθια του Τσαρλς Τζέιμς Φρανκ Ντάουσετ εικονογράφησε ο γεννημένος στην Νότια Αφρική Μπιλ Παπάς.

Το εισαγωγικό σημείωμα, την ανθολόγηση, ένα επίμετρο και συμπληρωματικές πληροφορίες στο τέλος «Πίσω από τα παραμύθια...», υπογράφει η Ελένη Κοντεμενιώτου-Κασσεσιάν. Η γνωριμία της επιμελήτριας με την Βιβλιοθήκη είναι ξεχωριστή και ίσως αξίζει, κάπου κάποτε, να την πούμε. Στο εισαγωγικό σημείωμα δίνεται ένα γενικό πλαίσιο και αναφέρονται οι ελληνικές εκδόσεις που έχουν συγκεντρώσει αρμένικα παραμύθια. Η επιλογή έχει ακολουθήσει διάφορα κριτήρια και κυρίως, επιδιώκει να είναι αντιπροσωπευτική, χωρίς βέβαια να περιλαμβάνει όλα τα είδη και τις αποχρώσεις τους. Τα παραμύθια και οι μύθοι έχουν καταγραφεί

και αποδοθεί από αρμένικης καταγωγής συγγραφείς στην προσπάθειά τους να διατηρήσουν είτε τις παιδικές τους μνήμες είτε την συλλογική μνήμη της προφορικής παράδοσης των Αρμενίων. Η επιμελήτρια, για την παρούσα έκδοση των παραμυθιών και μύθων που απευθύνονται σε μικρούς και μεγάλους, έχει ανθολογήσει και μεταφέρει στην ελληνική γλώσσα με ζωντάνια και παραστατικότητα, χαρακτηριστικά τεκμήρια του λαϊκού αρμενικού πολιτισμού.

Οι πληροφορίες του τέλους που αφορούν το ενήλικο κοινό, προσφέρουν πληροφορίες για εκείνους που προσπάθησαν, με την αποτύπωση και την δημοσίευση, να διασώσουν την προφορική όψη ενός πολιτισμού της ανθρωπότητας. Προσφέρουν ακόμα, την δυνατότητα να εμβαθύνει κανείς στο ζήτημα, καθώς παρέχεται και βιβλιογραφία.

Τα παραμύθια και οι μύθοι εικονογραφούνται από τον ζωγράφο Δημήτρη Κρέτση που τα διάβασε και τα ξαναδιάβασε και κατάφερε να χωρέσει ολόκληρη μια αυτελή αφήγηση μέσα σε μια και μόνο εικόνα. Το μεγάλο χορταστικό σχήμα της έκδοσης που χρησιμοποιήθηκε και για τα τσιγγάνικα παραμύθια, διατηρήθηκε αφού ρωτήθηκαν παιδιά και μεγάλοι, ειδικοί και μη.

Το δεύτερο βιβλίο παραμυθιών που κυκλοφορεί από τη Διεύθυνση Εκδόσεων & Εκτυπώσεων της Βουλής επιθυμεί να διαβαστεί, να προσφέρει ευχαρίστηση μέσα από τα λόγια των διηγήσεων και τα χρώματα των εικόνων του και συγχρόνως, να προκαλέσει ερωτήματα για τον τρόπο που εκφράζονταν οι άνθρωποι τα παλαιότερα χρόνια σήμερα, την εποχή του διαδικτύου. Ωραίο θα ήταν οι εκδόσεις αυτές να προκαλέσουν το ενδιαφέρον και άλλων ομάδων που

ζουν στην ελληνική επικράτεια, ώστε να καταθέσουν τα δικά τους παραμύθια, να συμπληρώσουν το ψηφιδωτό της ομορφιάς των παραμυθιών.

Κλείνω με θερμές ευχαριστίες προς όλους τους συντελεστές που έβαλαν ένα κομμάτι του εαυτού τους ώστε να πάρει πνοή το βιβλίο.

Αθήνα, Μάρτιος 2019

Έλλη Δρούλια

Διευθύντρια της Βιβλιοθήκης της Βουλής

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η θέση της Αρμενίας, εκεί όπου συναντιούνται Δύση και Ανατολή, υπήρξε καθοριστική στη διαμόρφωση της ιδιαίτερης πολιτιστικής παράδοσής της. Παρά τις αλλεπάλληλες επιθέσεις που δέχτηκαν μέσα στο χρόνο, από λαούς όπως οι Πέρσες, οι Ασσύριοι, οι Ρωμαίοι, οι Έλληνες, οι Μογγόλοι, οι Άραβες, οι Ρώσοι και οι Τούρκοι, οι Αρμένιοι κατάφεραν να επιβιώσουν ως έθνος μέχρι σήμερα. Η Αρμενία ήταν το πρώτο κράτος που υιοθέτησε επίσημα τον Χριστιανισμό στις αρχές του 4ου αιώνα· ως χρονολογία αναφέρεται το έτος 301, επί βασιλείας του Τιριδάτη Γ', τρεις δεκαετίες προτού βαπτισθεί ο Μέγας Κωνσταντίνος. Στις αρχές του 5ου αιώνα, ο Αρμένιος γλωσσολόγος και θεολόγος Μεσρόπ Μαστότς (362-440), ο οποίος είχε λάβει και ελληνιστική παιδεία στην Αντιόχεια, επινόησε το αρμενικό αλφάβητο. Τότε άρχισε η καταγραφή της πλούσιας αρμενικής προφορικής παράδοσης στο χαρτί. Στα κείμενα πολλών χρονικογράφων και ιστορικών –για παράδειγμα στην *Ιστορία της Αρμενίας* του ιστορικού της ύστερης Αρχαιότητας Μοβσές Χορενατσί (Μωυσή της Χορέν)– άρχισαν να γίνονται αναφορές σε άσματα, ιστορίες και θρύλους. Στην *Ιστορία της Αρμενίας* ο Χορενατσί, μεταξύ άλλων, αναφέρεται στους «ασούγ», τους επαγγελματίες περιπλανώμενους τροβαδούρους και αφηγητές.

Στο βιβλίο-οδοιπορικό με τίτλο *Υπερκαυκασία: Σκιαγραφία των Εθνών και των Φυλών που Ζουν Ανάμεσα στη Μαύρη Θάλασσα και την Κασπία*, (*Transcaucasia: Sketches of the Nations and Races Between the Black Sea and the Caspian*), 1854), ο Γερμανός πολιτικός οικονομολόγος βαρώνος Αύγουστος φον Χαξτχάουζεν (1792-1866) λέει πως οι «ασούγ» ήταν σχεδόν στο σύνολό τους Αρμένιοι, αν και πολύ συχνά τραγουδούσαν και αφηγούνταν στην ταταρική γλώσσα, η οποία –εκείνη την εποχή– χρησίμευε ως γλώσσα επικοινωνίας ανάμεσα στις διάφορες εθνότητες του νοτίου Καυκάσου. Μάλιστα, συμπεριλαμβάνει στο βιβλίο του και κάποια αρμενικά λαϊκά παραμύθια. Τα περισσότερα από αυτά τα είχε ακούσει από τον θεμελιωτή της νεότερης αρμενικής λογοτεχνίας, Χατσατούρ Αποβιάν (1809-1848).

Βεβαίως, η διάσωση και εξάπλωση της πλούσιας προφορικής παράδοσης της Αρμενίας δεν οφείλεται μόνο σ' αυτούς τους επαγγελματίες τροβαδούρους. Οι απλοί άνθρωποι της υπαίθρου άκουγαν τις ακούραστες αφηγήσεις των δικών τους παραμυθάδων, που πολλές φορές δεν τελείωναν σε μια μέρα αλλά συνεχίζονταν και την επομένη ή και περισσότερο. Έτσι, οι διάφορες ιστορίες μεταφέρονταν από στόμα σε στόμα, από γενιά σε γενιά, από τόπο σε τόπο, και κάθε ένας αφηγητής προσέθετε τη δική του ιδιαίτερη νότα στο κείμενο.

Η εμφάνιση του Ρομαντισμού στην Ευρώπη κατά τον 18ο και 19ο αιώνα ενέπνευσε στους λαούς μια νέα αίσθηση εθνικής υπερηφάνειας και δεν μπορούσε παρά να επηρεάσει και τους Αρμένιους. Όπως στην Ευρώπη, έτσι και στην Αρμενία άνθισε το ενδιαφέρον και η ενασχόληση με τη λαογραφία, μια ενασχόληση που, δυστυχώς, έμελλε να διακοπεί σκληρά.

Η συλλογή, καταγραφή και μελέτη της προφορικής λαϊκής παράδοσης είναι μια διαδικασία που εκ των πραγμάτων είναι αδύνατο να συμπληρωθεί πλήρως. Η διάσωση της αρμενικής προφορικής παράδοσης ειδικά, παρουσιάζει μεγαλύτερα προβλήματα από αυτά που συναντώνται σε άλλες χώρες με λιγότερο ταραχώδη ιστορία. Οι βιαιότητες σε βάρος του αρμενικού λαού, που ξεκίνησαν στα τέλη του 19ου αιώνα και κορυφώθηκαν το 1915, έκοψε το νήμα της ζωής εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων της –τουρκοκρατούμενης σήμερα– Δυτικής Αρμενίας, ανάμεσα στους οποίους υπήρχαν πολλοί αφηγητές παραμυθιών, και τους αφαίρεσε το δικαίωμα και τη δυνατότητα να κληροδοτήσουν με ομαλό τρόπο τις πολύτιμες γνώσεις τους στις επόμενες γενιές. Επιπλέον, οι περισσότεροι επιζήσαντες Αρμένιοι υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους για χώρες εντελώς διαφορετικές από το περιβάλλον μέσα στο οποίο γεννήθηκαν και μεγάλωσαν. Η τραυματική εμπειρία του ξεριζωμού, οι δυσκολίες προσαρμογής στις χώρες υποδοχής, η αγωνία της εξεύρεσης εργασίας, ο καθημερινός Γολγοθάς της επιβίωσης, είναι μερικοί από τους παράγοντες που ανέστειλαν την ομαλή συνέχιση της μετάδοσης της αρμενικής προφορικής πολιτιστικής παράδοσης. Όλα αυτά, σε συνδυασμό με τις αναπόφευκτες αλλαγές που φέρνουν στις κοινωνίες η πάροδος του χρόνου, οι πόλεμοι, η βιομηχανοποίηση, η αστυφιλία, η αλλαγή της πυρηνικής οικογένειας κατέστησαν την αφήγηση λαϊκών παραμυθιών δύσκολη και παρωχημένη.

Η πρώτη γενιά προσφύγων πάλεψε για να κρατήσει ζωντανή τη γλώσσα και τις παραδόσεις της πατρίδας, ελπίζοντας πως η νέα κατάσταση θα ήταν προσωρινή. Χρειάστηκε να περάσουν κάποια χρόνια προτού αυτή η γενιά των Αρμενίων της Διασποράς αρχίσει

να ξεπερνά το τραύμα του εκπατρισμού και να στρέφει τις προσπάθειές της στην «μεταφύτευση» της πολιτιστικής της κληρονομιάς σε έναν ξένο τόπο. Τα παιδιά αυτών των ανθρώπων προσπάθησαν να βγουν από το στενό περιβάλλον των αρμενικών κοινοτήτων και να αποκτήσουν μια ταυτότητα που να ισορροπεί ανάμεσα στην παλιά και την καινούρια πατρίδα. Δυστυχώς, δεν είναι λίγες οι φορές που οι κοινωνικές και άλλες πιέσεις που δέχτηκαν από το περιβάλλον διάβρωσαν, κατέστειλαν, υποβάθμισαν, ακόμα και γελοιοποίησαν τη μητρική γλώσσα, τα ονόματα, τις παραδόσεις, και επέτειναν την αγωνία των νέων, κυρίως, ανθρώπων να «ανήκουν» στη νέα γη. Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες η διάσωση των λαϊκών παραδόσεων δεν βρισκόταν ψηλά στην ιεραρχία των προτεραιοτήτων τους. Χρειάστηκε να περάσουν πολλά χρόνια μέχρι που οι απόγονοι της γενιάς που βίωσε τον εκπατρισμό να αισθανθούν την ανάγκη να ξαναβρούν τις ρίζες τους. Έχοντας πλέον αποκτήσει μια σταθερότητα στη ζωή τους, κυρίως χάρη στην ενσωμάτωσή τους στις κοινωνίες που τους φιλοξένησαν, και με τη βοήθεια της μόρφωσης που τους εξασφάλισαν οι στερήσεις και ο μόχθος των προηγούμενων γενεών, οι νεότερες γενιές αισθάνονται την ανάγκη να αντλήσουν περηφάνεια από την καταγωγή τους και στρέφονται προς την πολιτιστική παράδοση των προγόνων τους. Φυσικά, όλα τα στοιχεία του αρμενικού λαϊκού πολιτισμού –και στη συγκεκριμένη περίπτωση η αφήγηση λαϊκών παραμυθιών– δεν λειτουργούν όπως άλλοτε, αλλά δεν παύουν να μεταφέρουν στη σύγχρονη εποχή μια εικόνα της παλιάς, ιδεατής πλέον, πατρίδας.

Στην Αρμενία, πολλοί λόγιοι –που είναι αδύνατο να αναφερθούν σε μερικές γραμμές– αφιέρωσαν τη ζωή τους στο δύσκολο έργο της διάσωσης και καταγραφής της προφορικής αρμενικής παρά-

δοσης. Αξίζει να αναφέρουμε ενδεικτικά κάποιους από αυτούς, καθώς πολλοί ασχολήθηκαν με το αρμένικο λαϊκό παραμύθι.

Ο επίσκοπος Καρεκίν Σερβαντσιάντς (1840-1892) ήταν ένας από τους πρώτους συλλέκτες αρμενικών λαϊκών αφηγημάτων. Μάλιστα λέγεται ότι στις περιπλανήσεις του μεταμφιεζόταν σε λαϊκό, για να ακούσει τις ιστορίες στην πλήρη τους μορφή, γιατί είχε αντιληφθεί πως οι αφηγητές ήταν ιδιαίτερα διστακτικοί στην παρουσία ενός κληρικού και παρέλειπαν λεπτομέρειες που, κατά την άποψή τους, θα του προκαλούσαν αμηχανία. Υπήρξε μαθητής του καθολικού [ο ανώτατος τίτλος κληρικού της αρμενικής εκκλησίας] Μικιρντίτς Χριμιάν (1820-1907), ο οποίος αποκαλείτο από τους Αρμενίους και «Χαϊρίκ», δηλαδή Πατερούλης, και σε πολλές περιπτώσεις ταξίδεψε μαζί του στην Ανατολική Αρμενία, μελετώντας τις συνθήκες διαβίωσης των απλών ανθρώπων της υπαίθρου και καταγράφοντας αφηγήσεις της λαϊκής προφορικής παράδοσης. Ένα από τα πιο γνωστά έργα του, το *Κροτς-Προτς* του 1874 [σε ελεύθερη απόδοση *Γραμμένα και Άγγραφα*] είναι μια συλλογή παμπάλαιων παραδόσεων και ιστοριών από διάφορες επαρχίες της Αρμενίας. Σ' αυτό περιλαμβάνεται και το *Έπος του Σασουντσί Νταβίτ*, το οποίο ο Σερβαντσιάντς έφερε στο φως για πρώτη φορά. Δύο ακόμα συλλογές του, το *Μανανά (Το Μάννα)* του 1876 και το *Χαμόβ-Χοντόβ (Εύγεστα και Εύοσμα)* του 1884, μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν λαϊκά παραμύθια και παροιμίες.

Ο Σαρκίς Χαϊκουνί (1838-1908) ήταν ένας δάσκαλος, ο οποίος συνέλεξε λαϊκά παραμύθια, που αργότερα δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό *Εθνογραφική Συλλογή Εμινιάν* (1901-1913).

Ο Κρικόρ Χαλατιάν (1858-1912) ήταν ο πρώτος που συνέταξε έναν οδηγό για τους καταγραφείς της λαογραφίας, θέτοντας έτσι τη συλλογή και καταγραφή λαογραφικού υλικού σε επιστημονική βάση.

Ο Ντικράν Ναβασαρντιάν (1861-1927) δημοσίευσε δέκα τόμους με τίτλο *Αρμένικα Λαϊκά Παραμύθια* την περίοδο 1882-1903, ωστόσο οι τόμοι αυτοί δεν περιλαμβάνουν μόνο παραμύθια αλλά γενικότερο λαογραφικό υλικό, που ο Ναβασαρντιάν συνέλεξε με τη βοήθεια σαράντα ερευνητών τους οποίους επέβλεπε.

Οι Γερβάντ Λαλαγιάν, Οβαννές Τουμανιάν, Α. Γκ. Σεκλεμιάν, Λεόν Σουρμελιάν, Τσαρλς Ντάουνινγκ, Σούζι Χουγκασιάν-Βίγια αναφέρονται στο τέλος της παρούσας συλλογής.

Στην Ελλάδα έχουν κυκλοφορήσει δύο συλλογές αρμενικών παραμυθιών: η πρώτη, *Λαϊκά Παραμύθια της Αρμενίας* (1986), των Χάικ Κασαρτζιάν και Ιωσήφ Κασσεσιάν, σε έκδοση του Κέντρου Αρμενικών Μελετών και η δεύτερη, *Παραμύθια από την Αρμενία* (1998), της Κουήν Μινασιάν, από τις εκδόσεις Απόπειρα.

Η ανθολόγηση των προοριζόμενων να περιληφθούν σε μια συλλογή παραμυθιών μπορεί να γίνει με πολλά κριτήρια. Συνήθως γίνεται βάσει της κατάταξης του παραμυθιού σε μία από τις κατηγορίες που χρησιμοποιούν οι επιστήμονες που ασχολούνται με αυτό το αντικείμενο, με παράλληλη προσπάθεια να παρουσιαστούν δείγματα από όλες τις κατηγορίες. Άλλες φορές, το άτομο που κάνει την ανθολόγηση θέλει να προβάλει ορισμένες ιδιαιτερότητες του χαρακτήρα ενός λαού, ή απλώς επιλέγει σύμφωνα με τις προσωπικές του προτιμήσεις. Κάποτε επιλέγονται παραμύθια που παρουσιάζουν ομοιότητες με αντίστοιχα παραμύθια γειτονικών

χωρών, ενώ άλλες φορές παραμύθια που συναντώνται σε μία μόνο χώρα. Οι τρόποι επιλογής είναι ποικίλοι. Στην παρούσα συλλογή η ανθολόγηση έγινε με πρωταρχικό κριτήριο το άτομο που είτε κατέγραψε είτε περιέλαβε ένα παραμύθι σε δική του συλλογή ή και τα δύο μαζί. Δευτερευόντως, έγινε μια προσπάθεια να περιληφθούν παραμύθια από διαφορετικές κατηγορίες, χωρίς ωστόσο να αντιπροσωπεύονται όλα τα είδη αρμενικών παραμυθιών.

Τελειώνοντας, επιθυμώ να αφιερώσω το δικό μου κομμάτι της συλλογικής εργασίας που χρειάστηκε ώστε να υλοποιηθεί αυτή η έκδοση στους γνωστούς και άγνωστους ανθρώπους, Αρμενίους και μη, που με τις καταγραφές τους, την επιστημονική τους κατάρτιση, τις αφηγήσεις τους, αλλά κυρίως τη φλόγα της ψυχής τους κατάφεραν να διασώσουν και να κληροδοτήσουν στις σημερινές γενιές των Αρμενίων αλλά και στην Ανθρωπότητα, ένα μέρος – έστω– της λαϊκής σοφίας του αρμενικού λαού. Ο πολιτισμός είναι η καλύτερη αντίσταση στη βία των ανθρώπων ενάντια στους συνανθρώπους τους. Οι λαοί πεθαίνουν μόνο αν λησμονηθεί ο πολιτισμός τους.

Ελένη Κοντεμενιώτου-Κασσεσιάν

ΔΥΟ ΜΥΘΟΙ

του Βαγτάν Αϊγκεκτσι

Ο Πρώτος

Κάποτε, ένας λύκος περνούσε έξω από μια στάνη. Απ' το παράθυρο είδε ένα όμορφο αρνί. Μπήκε μέσα, το άρπαξε και το 'βαλε στα πόδια. Όταν έφτασε μακριά από τη στάνη, σταμάτησε κι ετοιμάστηκε να φάει το αρνί. Τότε εκείνο έπεσε στα πόδια του λύκου κι άρχισε να τον θερμοπαρακαλεί:

«Ο Θεός μ' έρριξε στα χέρια σου, το δέχομαι. Μα προτού με φας, να χαρείς, άφησέ με ν' ακούσω το ξακουστό σάλπισμά σου, γιατί οι γονηοί μου πάντα μου 'λεγαν πως η φυλή των λύκων είναι υπέροχοι σαλπικτές!»

Ο λύκος κολακεύτηκε απ' τα λόγια που άκουσε. Κάθισε στα πισινά του πόδια, άνοιξε διάπλατα το στόμα του κι άρχισε να ξεφωνίζει μ' όλη τη δύναμη της ψυχής του. Οι φωνές του ξύπνησαν τα τσομπανόσκυλα, που στο λεπτό χίμηξαν επάνω του και τον καταδάγκωσαν σ' όλο του το σώμα. Ωστόσο, ο λύκος κατάφερε να τους ξεφύγει κι ανέβηκε στην κορφή ενός λόφου για να γλύψει τις πληγές του, κατηγορώντας τον εαυτό του.

«Καλά να πάθω. Μου άξιζε!», βόγκηξε. «Εγώ σ' όλη μου τη ζωή ένας μακελάρης ήμουνα. Κατασπαράζω ζώα, όπως έκανε κι ο πατέρας μου κι ο δικός του πατέρας πριν απ' αυτόν. Για το Θεό, ποιος μ' έκανε σαλπικτή;»

Ο Δεύτερος

Κάποτε, ένα λιοντάρι, ένας λύκος και μια αλεπού έκαναν παρέα και μια μέρα που πήγανε να κυνηγήσουν αντάμα, έπιασαν ένα κριάρι, μια προβατίνα κι ένα αρνάκι.

«Έλα, λύκε! Κάνε εσύ τη μοιρασιά», λέει το λιοντάρι στο λύκο σαν έφτασε η ώρα του φαγητού.

«Μα το έχει ήδη κάνει ο Θεός, βασιλιά μου!» απάντησε ο λύκος. «Εσύ είσαι ο πιο μεγαλόσωμος, άρα το κριάρι είναι για σένα. Η αλεπού είναι η πιο μικρή, γι' αυτό θα πάρει το αρνάκι. Κι η προβατίνα μένει σε μένα, που είμαι ανάμεσα στους δυο σας.»

Φυσικά, ο λύκος δεν είπε πως το κριάρι ήταν γέρικο και το κρέας του σκληρό, και πως το αρνάκι μπορεί να ήταν νόστιμο, μα έτσι μικρό που ήταν, δεν ήτανε για χόρταση.

Το λιοντάρι έγινε έξαλλο από το θυμό του. Σήκωσε το πόδι του και χτύπησε το λύκο τόσο δυνατά που ένα απ' τα μάτια του πε-

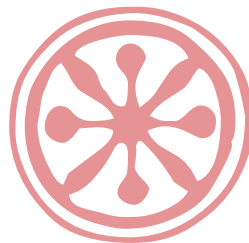
τάχτηκε απ' την κόγχη του. Έπειτα, το λιοντάρι στράφηκε στην αλεπού και είπε:

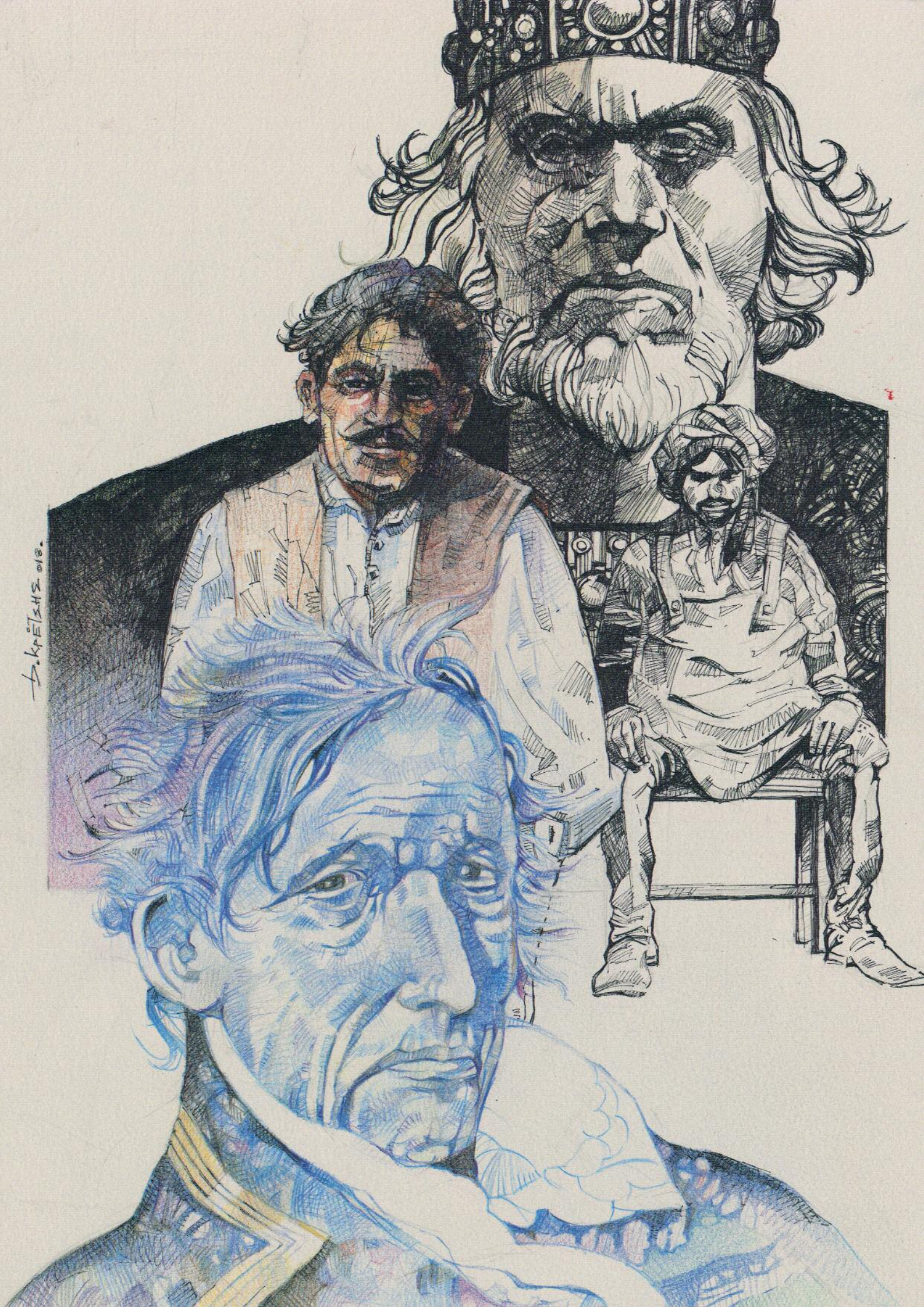
«Σειρά σου τώρα, αλεπού, να κάνεις εσύ τη μοιρασιά.»

«Δε χρειάζεται να το κάνω εγώ, βασιλιά μου», απάντησε η αλεπού, «γιατί το 'χει ήδη κάνει ο Θεός για μας. Το κριάρι είναι για το πρόγευμά σου, η προβατίνα για το μεσημεριανό και το αρνάκι για το δείπνο σου.»

«Αχ! Παμπόνηρη κατεργάρα!» γέλασε το λιοντάρι. «Δε μου λες; Ποιος σ' έμαθε εσένα να κάνεις τόσο δίκαιη μοιρασιά;»

«Το μάτι του λύκου, βασιλιά μου!» απάντησε η αλεπού.

to.kpE7sH2 018.

Η ΓΛΩΣΣΑ ΠΟΥ ΔΕ ΜΙΛΙΕΤΑΙ

α χρόνια τα παλιά, στα μέρη της Μικράς Ασίας, ένας κατάσκοπος πήγε μια μέρα στον βασιλιά του και του λέει:

«Πολυχρονεμένε μου, δεν μπορούμε να μάθουμε καμιά πληροφορία απ' τους Αρμένηδες, γιατί μπορούν και συνεννοούνται αναμεταξύ τους δίχως να μιλούν. Όλος ο τόπος έχει να το λέει πως μιλούν ο ένας στον άλλο δίχως να βγάζουν λέξη από το στόμα τους!»

«Τι είναι αυτά που λες;» λέει ο βασιλιάς. «Γίνεται να καταλαβαίνονται δίχως να μιλούν;»

«Γίνεται! Να! Όταν κουβεντιάζουν μεγάλόφωνα, το μόνο που μαθαίνουμε γι' αυτούς είναι μερικά απλά πραγματάκια χωρίς καμιά σημασία», συνέχισε ο κατάσκοπος, «μα όταν μιλάνε ο ένας στον άλλον δίχως να βγάζουν λέξη απ' το στόμα τους, δεν μπορούμε να μάθουμε το παραμικρό. Συνεννοούνται στη στιγμή μοναχά με μια ματιά, κι εμείς δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα! Γιατί, ακόμα κι όταν μιλάνε δυνατά, αυτό που καταλαβαίνουμε είναι τις πιο πολλές φορές λανθασμένο, αφού οι κρυ-

φές ματιές που ρίχνουν ο ένας στον άλλο αλλάζουν το νόημα των λόγων που 'χουν πει.»

«Δεν μπορεί, σίγουρα θα μιλάς για μια-δυο εξαιρέσεις μέσα σ' έναν ολόκληρο λαό!», λέει ο βασιλιάς. «Δεν είν' αυτό κανένα σοβαρό ζήτημα για να χάνω τον καιρό μου!»

«Όχι!» επιμένει ο κατάσκοπος. «Εγώ μιλάω για όλη τη ράτσα τους, πολυχρονεμένε μου! Όλοι οι Αρμένηδες μιλούν τη γλώσσα που δε μιλιέται!»

«Καλά, λοιπόν», αποκρίνεται ο βασιλιάς. «Θα το δούμε. Πήγαινε και φέρε εμπρός μου δυο Αρμένηδες, από τους πιο ταπεινούς. Όχι κανέναν άρχοντα. Έναν κουρέα, ας πούμε, κι έναν... χασάπη.»

Ο κατάσκοπος πήγε στον Ισρό τον κουρέα και του 'πε πως ο βασιλιάς ήθελε να τον δει. Ο κουρέας σκέφτηκε: «Γιατί να θέλει ο βασιλέας να δει εμένα, έναν ασήμαντο κουρέα;» Μα δεν είπε τίποτα κι ακολούθησε τον κατάσκοπο του βασιλιά.

Σαν έφτασαν στο παλάτι, κι όσο περίμενε να φέρουν εμπρός του και τον χασάπη, ο βασιλιάς κοίταζε καλά-καλά τον κουρέα που στεκόταν αμίλητος. «Τι κάνει τώρα τούτος ο Αρμένης; Άραγε, όσο εγώ νομίζω πως σωπαίνει, εκείνος μιλάει δίχως να φαίνεται;», αναρωτιόταν.

Σε λίγο, ο κατάσκοπος ξαναγύρισε και μαζί του έφερε τον Μπογός, που κι αυτός αναρωτιόταν τι δουλειά είχε ολόκληρος βασιλέας να ζητήσει να δει εκείνον, έναν ταπεινό χασάπη! Μόλις ο χασάπης αντίκρισε τον κουρέα που περίμενε αμίλητος, κατάλαβε στη στιγμή πως ήταν κι εκείνος Αρμένης, και την ώρα που πλησίαζε το θρόνο, οι δυο τους ανταλλάξαν μια γρήγορη ματιά, που δεν κράτησε παρά μονάχα μια στιγμή, όσο κρατάει μια ανάσα.

«Λοιπόν», λέει ο βασιλιάς, «τώρα που είναι κι οι δυο τους εδώ, ας συνεννοηθούν αναμεταξύ τους δίχως να μιλήσουν!»

«Τώωωωρα;» αποκρίνεται ο κατάσκοπος. «Τώρα είναι πια αργά. Τα 'χουν κιόλας πει ό,τι είχανε να πούνε!»

Ο βασιλιάς έμεινε με το στόμα ανοιχτό. «Τι λες, άνθρωπέ μου; Και τι έχουν πει; Για ν' ακούσω!»

«Είναι δύσκολο να πω, πολυχρονεμένε μου», λέει ο κατάσκοπος. «Σίγουρα έχουν πει χίλια-δυο πράγματα. Απ' ότι είδα εγώ, κι απ' τα λίγα που κατάλαβα, θα 'λεγα πως ο χασάπης είπε: Πατριώτη, τι γίνεται εδώ πέρα; Κι ο κουρέας του απάντησε: Δεν είμαι σίγουρος, πατριώτη, μα μου φαίνεται πως τούτα 'δω τα ανόητα γαϊδούρια πιστεύουν στ' αλήθεια πως μπορούν να μας κάνουν να μιλήσουμε!»

ΜΙΑ ΣΤΑΓΟΝΑ ΜΕΛΙ

καρ ου τσι γκαρ... Ήταν και δεν ήτανε... σ' ένα μικρό χωριό ήταν ένας μπακάλης. Είχε το μαγαζάκι του στο μεγάλο δρόμο του χωριού και μέσα εκεί πουλούσε απ' όλα τα καλά. Ήταν άνθρωπος καλόβολος και ήσυχος. Δεν ήθελε να έχει προβλήματα ούτε με το νόμο ούτε με τους ανθρώπους.

Οι μέρες περνούσαν ίδιες κι απaráλλαχτες. Ώσπου ένα πρωί, έφτασε από το διπλανό χωριό ένας τσομπάνος, φορτωμένος με ένα βαρύ σάκο. Πίσω του ακολουθούσε ο σκύλος του. Ο τσομπάνος έφτασε εμπρός στο μπακάλικο και μπήκε μέσα. Είπε κάνα-δυο κουβέντες με τον μπακάλη κι έπειτα τον ρώτησε αν είχε καλό μέλι να του δώσει.

«Μέλι; Πώς δεν έχω; Το καλύτερο! Έλα να δοκιμάσεις, κι αν σ' αρέσει θα σου βγάλω απ' το κιούπι με την κουτάλα όσο τραβά η όρεξή σου.»

Όση ώρα ο τσομπάνος δοκίμαζε το μέλι, πιάσαν την κουβέντα κι είπαν ένα σωρό, λες κι ήταν φίλοι καρδιακοί. Έδωσε ο τσομπάνος στον μπακάλη ένα πήλινο λαγήνι που 'βγαλε απ'

το σάκο του κι εκείνος το γέμισε μέλι με μια βαριά κουτάλα που είχε για τούτο το σκοπό. Και σαν στράγγιξε όλο το μέλι, τράβηξε ο μπακάλης την κουτάλα για να τη βάλει στη θέση της. Όμως, εκείνη τη στιγμή, μια τελευταία σταγόνα που 'χε μείνει στην κουτάλα κολλημένη, μπλουπ!, πέφτει στο πάτωμα.

Μια μύγα που πετούσε μέσα στο μαγαζί δεν άργησε να πάρει είδηση το γλυκό μεζέ που ήταν στο πάτωμα, και μια και δυο πέφτει στο μέλι κι αρχίζει να το ρουφάει. Ο μπακάλης, στο μαγαζί του, είχε μια γάτα να του κρατάει συντροφιά. Με το που παίρνει είδηση η γάτα τη μύγα, πέφτει επάνω της με ορμή, της ρίχνει μια με τα νύχια της και την σκοτώνει στη στιγμή! Βλέπει ο σκύλος του τσομπάνη τη γάτα κι αγριεύει. Αρχίζει να γαυγίζει, ορμά στο δύστυχο το γατί, χώνει τα δόντια του στο λαιμό του και το αφήνει στον τόπο!

Ο μπακάλης, σαν είδε το σκυλί του τσομπάνη να σκοτώνει τη γάτα του μπρος στα μάτια του, έγινε θηρίο. Δίχως να το καλοσκεφτεί, σηκώνει την κουτάλα που κρατούσε ακόμα στο χέρι του και τη φέρνει με δύναμη στο κεφάλι του σκύλου.

«Α! που κακό χρόνο να 'χεις, παλιόσκυλο! Τι σου 'φταιξε το έρμο το ζωντανό; Να, για να μάθεις να σκοτώνεις τα γατιά του κόσμου!»

Και το σκυλί με τη σειρά του, πέφτει νεκρό απ' τα χτυπήματα του μπακάλη.

Ο τσομπάνος, κι αυτός δίχως να καταλάβει καλά-καλά τι έγινε, σαν είδε το σκυλί του πεσμένο στο πάτωμα, ψόφιο, θόλωσε ο νους του! Σηκώνει την γκλίτσα του κι αρχίζει να κοπανά μ' αυτήν τον μπακάλη κατακέφαλα με όλη του τη δύναμη! «Παλιάνθρωπε!», ούρλιαξε. «Που να καεί ολάκερο το βιος σου! Γιατί, μωρέ, μου σκότωσες το σκυλί μου; Ποιος θα φυλάει τώρα το κοπάδι μου; Να! Για να μάθεις, κακούργε!» Και μια κι άλλη μια κι άλλη μια στο κεφάλι, τον αφήνει στον τόπο το δύστυχο τον μπακάλη.

Κάτι χωριάτες, που έτυχε να περνούν από εκείνο το στενό, άκουσαν το σαματά και πήγαν κοντά από περιέργεια να δουν τι συμβαίνει. Κι έφτασαν τη στιγμή που ο τσομπάνος κοπανούσε τον μπακάλη του χωριού τους με την γκλίτσα του.

«Βοήθεια, χωριανοί! Βοήθεια! Τον σκότωσε! Πιάστε τον! Πιάστε το φονιά!» Από στόμα σε στόμα τα νέα μαθεύτηκαν σ' όλο το χωριό. Κι οι χωριάτες, άντρες, γυναίκες, παιδιά, άρχισαν να καταφθάνουν ανταριασμένοι απ' τις δουλειές τους, απ' τα σπίτια και τα χωράφια τους. Πέφτουν επάνω στον τσομπάνη με μανία και τον χτυπούν με τις γροθιές τους, με τσουγκράνες και δρεπάνια, με σκούπες και φαράσια, με ό,τι βρήκαν πρόχειρο εμπρός τους.

«Αγριάνθρωπε! Ήρθες στο χωριό μας να πάρεις τιςπραμάτειες σου και σκότωσες τον συγχωριανό μας μέσα στο ίδιο του το μαγαζί; Φονιά! Να! Για να μάθεις!»

Δεν πέρασε πολλή ώρα και το άψυχο κορμί του έρμου του τσομπάνη έπεφτε δίπλα στο σκύλο του.

«Ας έρθουν τώρα οι συγχωριανοί σου να σε μαζέψουν, κακούργε!»

Τα μαντάτα έφτασαν στο γειτονικό χωριό σαν αστραπή. Κι οι χωρικοί αγριεμένοι, φορτωμένοι με τσάπες, με μπαστούνια, με μαχαίρια, με τσουκάλια, με ό,τι βρήκαν εμπρός τους, ξεκίνησαν για το γειτονικό χωριό λες και πήγαιναν σε πόλεμο!

«Βάι, βάι! Τον έφαγαν μπαμπέσικα τον τσομπάνο μας οι άτιμοι! Απάνω τους! Μην τους λυπηθεί κανείς! Να μη μείνει ούτε ρουθούνι!»

Φτάνουν στο χωριό κι αρχίζουν να χτυπούν αλύπητα όποιον βρίσκουν στο διάβα τους. Καίνε, καταστρέφουν, γκρεμίζουν σπιτικά... Κι οι άλλοι βγαίνουν απ' τα σπίτια τους κι εκείνοι οπλισμένοι μ' ό,τι βρήκαν, να υπερασπιστούν το βιος και τους ανθρώπους τους! Όσπου να δεις και να πεις, γέμισε ο τόπος χαλάσματα και άψυχα κορμιά.

Πρέπει εδώ να πούμε πως τούτα τα δυο χωριά, κι ας ήταν δίπλα-δίπλα, είχε το καθένα δικό του βασιλιά, γιατί τα σύνορα που χώριζαν δυο βασιλεια περνούσαν ακριβώς ανάμεσό τους. Ο βασιλιάς της χώρας που ήταν το πρώτο χωριό έμαθε τα μαντάτα της σφαγής. Στέλνει τότες τελάληδες να τελαλήσουν

σ' όλη τη χώρα πως τη νύχτα που πέρασε, «οι βάρβαροι υπήκοοι του γειτονικού βασιλείου, με ύπουλο τρόπο μπήκαν μέσα στο βασίλειό μας, δίχως κανείς μας να τους προκαλέσει, κι έσφαξαν, λεηλάτησαν κι έκαναν καταστροφές που δε βάζει ο νους του ανθρώπου! Το αίμα των νεκρών μας ζητά εκδίκηση!»

Τ' ακούει αυτά ο βασιλιάς της άλλης χώρας και βγάζει δικό του φερμάνι, και λέει πως «παρά τη θέλησή του, όσο ειρηνικός και φιλήσυχος κι αν είναι ο λαός του, μετά από τούτη την απρόκλητη επίθεση που δέχτηκε ο τόπος, είναι υποχρεωμένος στο όνομα της τιμής και της δικαιοσύνης, να απαντήσει σε τούτη τη βαρβαρότητα με όπλα.»

Ξέσπασε ένας πόλεμος που όμοιος του δεν ξανάγινε σε κείνο τον τόπο. Κάηκαν όλα, και σπίτια και σπαρτά και ζωντανά. Ο τόπος άδειασε από ανθρώπους. Πέρασαν χρόνια και χρόνια και δεν έμεινε σχεδόν ούτε ένα ζωντανό ούτε ένα χλωρό κλαράκι. Τίποτα που να θυμίζει την ομορφιά που ήτανε προτού τούτη η τρέλα απλωθεί πάνω στις δύο χώρες.

Κι οι λίγοι, οι ελάχιστοι που γλίτωσαν απ' το θάνατο, την πείνα, τις αρρώστιες, τριγυρνούσαν στα χαλάσματα και τ' αποκαΐδια κι αναρωτιόντουσαν αναμεταξύ τους, και ρωτούσαν το Θεό, τι έφταιξε. Τι ήταν αυτό που ξεκίνησε τέτοιο κακό; Κανείς τους δε θυμόταν, κι ούτε κατάλαβαν ποτέ.

ΔΥΟ ΜΥΘΟΙ

του Μεχιτάρ Γκος

Ο Πρώτος

Κάποτε, ένας φτωχός πήγε σ' ένα περιβόλι να κόψει φρούτα μέσα στο καταχείμωνο. Μα σαν είδε πως τα κλαδιά των δέντρων δεν είχαν καρπούς και τα φύλλα τους είχαν ξεραθεί, άρχισε να γκρινιάζει και να λέει:

«Γιατί δεν έχετε φρούτα για μένα; Ούτε ένα από σας δεν έχει φρούτα!» Κι η μουρμούρα του συνεχίστηκε για πολύ. Ένα δέντρο μίλησε με ανθρώπινη λαλιά, γλυκά και πειστικά, και του 'πε: «Άνθρωπε! Μην πικραίνεσαι κι άδικα μη μας κατηγορείς, γιατί έχεις άδικο. Πώς γίνεται να λαχταράς τόσο πολύ να φας τους καρπούς μας κι όμως να μη γνωρίζεις πως το χειμώνα πρέπει να ξαποστάσουμε για να δυναμώσουν οι ρίζες μας; Πώς αλλιώς θα ανθίσουμε την άνοιξη; Πώς να γίνουν οι ανθοί μας φρούτα μες το καλοκαίρι και πώς θα ωριμάσουν το φθινόπωρο; Γιατί δεν ήλθες την εποχή που άνθρωποι και ζωντανά χαιρόντουσαν μ' απόλαυση τους καρπούς μας; Εσύ μπορεί να θες να τρως κάθε στιγμή, μα εμείς δεν είναι δυνατό να σε ευ-

χαριστούμε πάντα. Πήγαινε, λοιπόν, τώρα κι έλα ξανά την εποχή που πρέπει, να φας όσο τραβάει η ψυχή σου.» Κι ο άνθρωπος έφυγε γεμάτος προσμονή...

Ο Δεύτερος

Μια μέρα η καλιακούδα είπε ικετευτικά στη χήνα: «Όλοι με προσβάλλουν για το σκούρο φτέρωμά μου. Εσύ που 'σαι τόσο άσπρη και λαμπερή, να χαρείς δείξε μου τον τρόπο να γίνω άσπρη σαν κι εσένα!» Η χήνα συμφώνησε και της είπε: «Θα γίνεις σαν κι εμένα αν δίνεις όλες τις μάχες σου μες το νερό, όπως κάνω εγώ.»

Μα όταν η καλιακούδα μπήκε στο νερό, βγήκε με μαύρο φτέρωμα και πάλι. Δοκίμασε ξανά και ξανά, μα πάλι τα ίδια: τα φτερά της έμειναν μαύρα. Ξαναπαρακάλεσε, λοιπόν, τη χήνα να τη βοηθήσει με άλλον τρόπο.

«Την ώρα που κολυμπάς», είπε τότε η χήνα, «μάθε να μιλάς τη δική μου γλώσσα. Έτσι, θα γίνεις σαν κι εμένα.»

Μα η καλιακούδα δε δέχτηκε να απαρνηθεί τη γλώσσα των προγόνων της. Προτίμησε να μείνει για πάντα μαύρη.

Ο ΕΞΥΠΝΟΣ ΠΑΠΛΩΜΑΤΑΣ

ή

Άπλωνε τα πόδια σου μέχρι εκεί που φτάνει το πάπλωμά σου

καρ ου τσι γκαρ... Ήταν και δεν ήταν, ένας βασιλιάς ήταν, κι ήθελε να του φτιάξουν ένα πάπλωμα στα μέτρα του, ούτε μακρύ ούτε κοντό.

Κι έστειλε τελάληδες σ' ούλη τη χώρα να διαλαλήσουν πως ο βασιλιάς πρόσταζε όλους τους παπλωματάδες κι όλους τους ραφτάδες του τόπου να έρθουν στο παλάτι. Όποιος κατάφερνε να φτιάξει το πάπλωμα έτσι ακριβώς όπως το ήθελε, θα έπαιρνε για αμοιβή χίλια χρυσά φλουριά. Μα όποιος δεν τα κατάφερνε, ο βασιλιάς θα του 'παιρνε το κεφάλι.

Άρχισαν, τότε, να καταφθάνουν στο παλάτι ράφτες και παπλωματάδες από κάθε γωνιά της χώρας για να δοκιμάσουν την τύχη τους, μιας που δε γινόταν να παρακούσουν του βασιλιά τις διαταγές. Όμως, κανείς δεν κατάφερε να φτιάξει το πάπλωμα στο μπόι του βασιλιά και τα κεφάλια έπεφταν το ένα μετά το άλλο.

Ο βασιλιάς ήταν πολύ πανούργος και δε λογάριαζε και πολύ τη ζωή των υπηκόων του. Κι αν κάποιος παπλωματάς κατά-

φερνε να φτιάξει το πάπλωμα όπως πρέπει, εκείνος τη μια τραβούσε και την άλλη τέντωνε τα πόδια του για να δείξει πως δεν ήταν, όπως το ζήτησε, στο μπόι του. Και συνέχισε να κόβει τα κεφάλια των ραφτάδων του βασιλείου του δίχως να τον νοιάζει.

Μια μέρα, έφτασε στο παλάτι από μια γειτονική χώρα ένας γέρος και πήγε εμπρός στο βασιλιά να του ζητήσει να φτιάξει αυτός το πάπλωμα που ήθελε.

«Πολύ καλά, γέρο. Δοκίμασε αφού το θες. Μα να ξέρεις πως αν είναι για μακρύ για κοντό, κακό του κεφαλιού σου.»

«Σύμφωνοι, πολυχρονεμένε μου,» αποκρίθηκε ο γέρος. «Θα βάλω τα δυνατά μου να το ράψω όπως πρέπει.»

Του δώσανε μια κάμαρη μέσ' το παλάτι κι ο γέρο-παπλωματάς έπεσε με τα μούτρα στη δουλειά. Και προτού αλλάξει η βδομάδα, το 'χε τελειώσει. Φρόντισε, όμως, να φτιάξει το πάπλωμα κομματάκι κοντό. Ποιος ξέρει τι είχε βάλει ο γέρος με το νου του; Πήρε το πάπλωμα στην κάμαρα του βασιλιά και το άπλωσε επάνω στο κρεβάτι του. Μαζί του πήρε κι ένα πέτσινο λουρί, μα το 'κρυψε μέσα στον κόρφο του, κάτω απ' το πουκάμισό του.

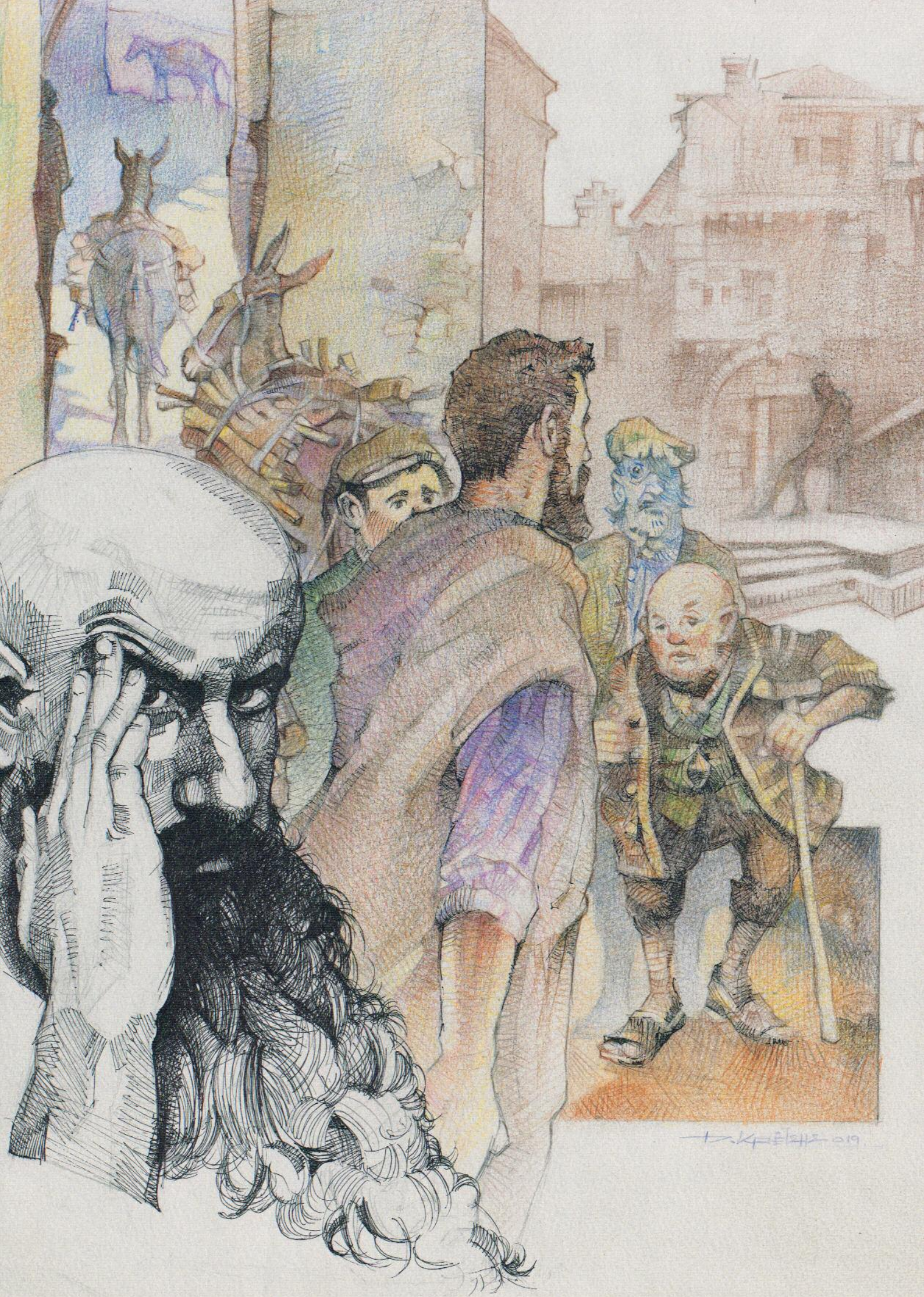
Μπαίνει, λοιπόν, στην κάμαρα ο βασιλές να δοκιμάσει το πάπλωμα. Γελούσαν και τα μουστάκια του στη σκέψη πως βρήκε κι άλλο θύμα να του πάρει το κεφάλι.

«Για να δούμε, γέρο, την τέχνη σου! Το πέτυχες όπως το ήθελα;» λέει. Πέφτει στο κρεβάτι, σκεπάζεται με το πάπλωμα κι απλώνει καλά-καλά τα πόδια του μέχρι που ξεσκεπάστηκαν οι πατούσες του. Κι εκεί που ετοιμαζόταν να πεταχτεί επάνω και να στείλει τον παπλωματά στο δῆμιο, βγάζει ο γέρος το λουρί και του κοπανάει μια πάνω στα πόδια! Χρατς! Ο βασιλιάς ξαφνιαστήκε. Τρόμαξε και πόνεσε πολύ. Δίχως να το καλοσκεφτεί, τραβάει τα πόδια του και το πάπλωμα τον σκέπασε μια χαρά.

«Εις πολλά έτη, βασιλιά μου,» λέει ο γέρος. «Βλέπεις; Το πάπλωμα σου κάνει μια χαρά. Το ξέρω, πολυχρονεμένε μου, πως ξεγέλασες ένα σωρό κακορίζικους ραφτάδες και τους πήρες τα κεφάλια, μα εμένα δεν κατάφερες να με γελάσεις. Με το συμπάθειο, είναι ανάγκη να μάθεις πως ο άνθρωπος πρέπει ν' απλώνει τα πόδια του μέχρις εκεί που φτάνει το πάπλωμά του.»

Ο βασιλιάς δαγκώθηκε από ντροπή. Κράτησε το πάπλωμα, έδωσε τα χίλια φλουριά στο γέρο-παπλωματά και για να τον ανταμείψει για τη σοφία του και το μάθημα που του έδωσε, τον έκαμε βεζίρη του. Κι από τότε, ποτέ δεν ξέχασε πως κανείς δεν μπορεί να παίζει με των ανθρώπων τη ζωή... ας είναι και βασιλιάς.

Τρία μήλα έπεσαν από τον ουρανό... Ένα για την αφεντιά μου, ένα για τον παραμυθά κι ένα για εκείνον που σας είπε την όμορφη ιστορία.

— K. E. H. 2019

Ο ΣΠΑΝΟΣ, Ο ΚΟΥΤΣΟΣ & Ο ΜΟΝΟΦΘΑΛΜΟΣ ΚΛΕΦΤΗΣ

ταν κάποτε ένας έμπορος από το Γερεβάν. Σαν κόντεψε ο καιρός να φύγει από τη ζωή, φώναξε το γιο του στο νεκροκρέβατό του και του ‘πε:

«Γιε μου, δούλεψε όπου σου κάνει κέφι, μα θέλω να μου ορκιστείς πως δε θα πας ποτέ στο Χαλέπι για να κάνεις εμπόριο.»

Ο πατέρας πέθανε και τον έθαψαν. Κι ο γιος φόρτωσε τηνπραμμάτεια του στα μουλάρια του κι άρχισε να πηγαиноέρχεται σε ένα σωρό μέρη και να εμπορεύεται. Μια μέρα γύρισε στο σπίτι κι είπε στη μάνα του:

«Μάνα! Θα πάω στο Χαλέπι για δουλειές.»

Κι εκείνη του αποκρίθηκε: «Γιε μου! Ξεχνάς πως ο πατέρας σου σ’ έβαλε να του ορκιστείς πως δε θα πατήσεις ποτέ το πόδι σου στο Χαλέπι;»

Μα εκείνος της απάντησε πως δε γινόταν αλλιώς, έπρεπε να πάει. Ρώτησε εδώ κι εκεί κι έμαθε τι εμπόρευμα θα ‘πιανε καλή

τιμή στο Χαλέπι κι όλοι του είπαν πως εκεί πέρα το ξύλο του πυξού ήταν πολύ ακριβό. Κι έτσι, φόρτωσε σαράντα μουλάρια με τούτο το ξύλο, έκανε την προσευχή του και κίνησε να πάει στο Χαλέπι, όπου η αλήθεια είναι πως για ν' αγοράσεις το πυξάρι θες ένα θησαυρό, λες και δίνεις λύτρα για να σώσεις το βασιλιά τον ίδιο!

Ταξίδεψε, ταξίδεψε, τώρα λίγο πορεύτηκε, πολύ πορεύτηκε, ένας Θεός μόνο ξέρει πόσο... ώσπου μια μέρα, κατά το σούρουπο, αντίκρισε το Χαλέπι από μακριά. Έξω από την πόλη ήταν ένα χάνι και κάτι υπηρέτες βγήκαν και του 'παν πως τα πανδοχεία στην πόλη θα 'ταν κλειστά τέτοια ώρα.

«Ξεφόρτωσε τα μουλάρια σου, κοιμήσου εδώ το βράδυ και νωρίς αύριο το πρωί συνεχίζεις για το Χαλέπι,» του είπαν.

Σαν ξεφόρτωσαν τα μουλάρια του εμπόρου, ένας κλέφτης πλησίασε κουτσαίνοντας κι είδε πως όλο το φορτίο ήταν πυξόξυλο! Έκλεψε ένα δεμάτι δίχως να τον πάρει είδηση κανείς, έβαλε το μισό στο τζάκι του χανιού και σκόρπισε το άλλο μισό στο πάτωμα και κάτω από ένα τραπέζι. Κάποια στιγμή που μαζεύτηκαν όλοι οι έμποροι για να δειπνήσουν, ο κουτσός κλέφτης ρώτησε τον έμπορο από το Γερεβάν τιπραμάτειες έφερε να πουλήσει στο Χαλέπι. Με το που άκουσε την απάντηση, έδειξε τριγύρω το πυξόξυλο που είχε σκορπίσει κάτω και λέει:

«Τι λες, φτωχέ μου άνθρωπε; Εμείς εδώ το πυξάρι το 'χουμε

για καυσόξυλο! Αγοράζει κανείς αλάτι για ν' αλατίσει τη θάλασσα; Μη στεναχωριέσαι, όμως, θα σου δώσω εγώ εφτά κιούπια χρυσάφι για να μη ζημιωθείς.»

Ο νέος κάθησε και σκέφτηκε:

«Αν πάρω τούτο το χρυσάφι και γυρίσω πίσω άρον-άρον στο Γερεβάν, σίγουρα θα με ρωτήσουν τι είδα εδώ στο Χαλέπι. Και τι να τους πω; Ας πάω πρώτα στο Χαλέπι και βλέπουμε.»

Κι έτσι, την άλλη μέρα πήγε στην πόλη κι έψαξε να βρει κάποιον που θα μπορούσε να του πει ό,τι ήθελε να μάθει. Όσπου είδε ένα γέρο σ' ένα μαγαζί, μπήκε μέσα και τον χαιρέτησε.

«Γεια σου και χαρά σου, ξένε,» λέει ο γέρος. «Από πού μας ήλθες;»

«Από το Παρπ, ένα χωριό κοντά στο Γερεβάν,» αποκρίθηκε ο νέος.

«Τι σε φέρνει στα μέρη μας;»

«Ήρθα να ρίξω μια ματιά,» αποκρίθηκε ο νέος. «Δε μου λες, φίλε μου, μήπως έχεις καθόλου πυξάρι;»

«Για τι ποσότητα μιλάμε;»

«Μισό καντάρι... μπορεί και ένα.»

«Τι λες, άνθρωπέ μου; Εμείς εδώ δεν πουλάμε το πυξάρι με το

καντάρι! Σ' όλη την πόλη είναι ζήτημα να βρεις δυο, άντε τρεις οκάδες, και το δράμι κοστίζει τριάντα πιάστρες!»

«Όχου, δυστυχία μου!» φώναξε ο νέος. «Να χαρείς, άνθρωπέ μου, βοήθησέ με κι ο Θεός να σου δίνει καλό!» Και κάθισε κι είπε στο μαγαζάτορα τι είχε συμβεί και πώς παρά λίγο να πιαστεί κοροίδο των απατεώνων. Άμα κι άκουσε όλη την ιστορία, ο γέρος του λέει:

«Άκου, γιε μου, τούτη είναι πολύ βρώμικη υπόθεση. Στην πόλη μας είναι τρεις κλέφτες, που 'ναι και συνέταιροι στις βρωμιές τους. Κι αλίμονο σ' όποιον πέσει στα χέρια τους! Τον μαδάνε! Όσο για το ποιος μπορεί να σε βοηθήσει, εγώ μονάχα έναν μπορώ να σκεφτώ. Τον μάγεια του πανδοχείου. Πήγαινε βρες τον και πες του να σε συμβουλέψει τι να κάμεις.»

Γύρισε ο νέος στο πανδοχείο, πήγε στην κουζίνα και ζήτησε απ' το μάγεια να τον βοηθήσει.

«Να χαρείς, βγάλε με από τούτη τη δύσκολη θέση, κι εγώ δε θα σ' αφήσω έτσι! Θα σε ανταμείψω όπως πρέπει.»

«Εντάξει», αποκρίθηκε ο μάγειρας. «Θα σου πω κάτι που σίγουρα θα σε βοηθήσει. Όταν πας στην κάμαρή σου απόψε, άνοιξε μια τρύπα στον τοίχο και κόλλα το αυτί σου ν' ακούσεις. Οι τρεις κλέφτες, ένας κουτσός, ένας σπανός κι ένας μονόφθαλμος, έχουν παρτίδες με τον Εξαποδώ και θα τον ανταμώ-

σουν για να τους συμβουλέψει τι να κάμουν. Εσύ έχεις το νου σου ν' ακούσεις τι θα τους πει και πράξεις όπως καταλαβαίνεις.»

Ο νέος έκανε ό,τι του είπε ο μάγειρας και σύντομα άκουσε την κουβέντα των τριών απατεώνων και του Εξαποδώ.

«Εξαποδώ!» λέει ο ένας. «Ήλθε ένας έμπορας απ' το Γερεβάν κι έφερε σαράντα μουλάρια φορτωμένα με πυξόξυλο. Εμείς του 'παμε να του δώσουμε εφτά μικρά κιούπια με χρυσάφι κι έτσι και το πάρουμε, κάναμε την τύχη μας! Θα γίνουμε πλούσιοι.»

«Ετούτος δεν είναι όποιος κι όποιος», τους λέει ο Εξαποδώ. «Είναι απ' το Γερεβάν. Είναι κοσμογυρισμένος. Μπορεί εσείς να ξέρετε κάποια κόλπα, μα εκείνος γνωρίζει εφτά φορές περισσότερα. Κι αν σας πει πως δεν θέλει τις λίρες σας; Πως θέλει εφτά κιούπια με ψύλλους, ας πούμε; Τι θα κάμετε τότε, ε;»

«Μακάρι να 'σαι καλά, Εξαποδώ,» λένε αυτοί, «μα δε νομίζουμε πως θα σκεφτεί κάτι τέτοιο.»

Έλα όμως που το σκέφτηκε! Αφού είχε ακούσει όλη την κουβέντα! Πήγε την άλλη μέρα στον ιδιοκτήτη του καραβάν σαράι και του ζήτησε να καλέσει τους τρεις κλέφτες, για να κανονίσουν την τιμή για το εμπόρευσμά του και να γυρίσει στο σπίτι του. Κι ο πανδοχέας έκανε ό,τι του ζήτησε.

«Να σου δώσουμε εφτά κιούπια λίρες για το ξύλο σου όπως είπαμε.»

Μα ο έμπορος απ' το Γερεβάν είχε άλλη γνώμη.

«Τι να σας πω; Εκεί στο χωριό μου έχω πολλές μάντρες και πολλά ζωντανά. Οι βοσκοί μου όλο κοιμούνται και τα πρόβατα κι οι αγελάδες μου όλο κακά παθαίνουν. Τι να μου κάνει το χρυσάφι σας; Εγώ θέλω κάτι να τους κρατά ξύπνιους. Να! Ψύλλους, ας πούμε. Εφτά κιούπια. Τρία κιούπια σερνικούς και τέσσερα θηλυκούς. Αλλιώς, δεν το πουλάω.»

Αφού είδαν πως δε γινόταν τίποτε, οι τρεις κλέφτες κίνησαν να πάνε να μαζέψουν ψύλλους. Μα μόλις κατάφερναν να πιάσουν έναν, κι εκεί που πάσκιζαν να ξεχωρίσουν αν ήταν αρσενικός για θηλυκός, τσουπ! ο ψύλλος εξαφανιζόταν. Είδαν κι απόειδαν και στο τέλος γύρισαν άπραγοι στο χάνι. Την ώρα που ο έμπορος πήγε να επιθεωρήσει το εμπόρευσμά του, οι τρεις απατεώνες βρήκαν έναν άνθρωπο, του 'δωσαν κάτι πιάστρες και ένα τόπι λινό και του 'παν να μην αφήσει τον ξένο απ' τα μάτια του. «Να γίνεις η σκιά του!» του είπαν, «κι ό,τι μάθεις για λόγου του να γυρίσεις πίσω να μας τα πεις!»

Έτσι κι έγινε... Ο άνθρωπος πήγε στον έμπορο, του συστήθηκε και κάθισε μαζί του να πιουν μαζί παρέα. Και προτού περάσει πολλή ώρα, ο νέος, που νόμισε πως ο άλλος ήταν φίλος του, του τα 'πε όλα χαρτί και καλαμάρι! Από πού ήταν, ποιος ήταν ο πατέρας του,

να και τούτο, να και κείνο κι άλλα πολλά. Κι ο άλλος, δίχως καθυστέρηση, πήγε και τα ξεφούρνισε όλα στους τρεις κλέφτες.

Την άλλη μέρα ο έμπορος έπεσε πάνω στον μονόφθαλμο στο δρόμο.

«Καλή σου μέρα, Μαρντιρός!» λέει ο μονόφθαλμος. «Τι κάνει η μάνα σου; Πώς είναι εκείνος; Πώς είν' ετούτος;»

Ο έμπορος ξαφνιάστηκε και σταμάτησε. Κι ο μονόφθαλμος συνέχισε:

«Δόξα να 'χει ο Θεός. Έφαγα τον κόσμο να σε βρω και να που τα κατάφερα! Ξέρεις, πολλά χρόνια πριν, τότες που γεννήθηκες, είχες ένα μόνο μάτι, κι εγώ έβγαλα το ένα το δικό μου και στο 'δωσα.» Και τρέχει μάνι-μάνι στον καδή και λέει:

«Όταν γεννήθηκε ο Μαρντιρός ο έμπορος, είχε ένα μόνο μάτι κι εγώ έβγαλα το δικό μου και του το 'δωκα. Κι από τότε βλέπει με το δικό μου μάτι. Μα τώρα γέρασα... δεν έχω πια δυνάμεις και μου χρειάζεται. Σε ξορκίζω, να πάρεις το μάτι μου από τον Μαρντιρός και να μου το δώσεις πίσω.»

«Απ' ότι λέει, φαίνεται πως έμεινε στο σπίτι μας κάποτε,» λέει ο νέος, «μα για να πω την αλήθεια, εγώ δεν τον γνωρίζω.»

«Αυτός εδώ λέει πως το μάτι σου του ανήκει,» λέει ο καδής, «και πως το θέλει πίσω.»

Ο έμπορος ζήτησε να του δώσει μια μέρα να δει τι να κάνει, και πήγε στο γέρο μαγαζάτορα στο Χαλέπι, να του ζητήσει βοήθεια. Κι εκείνος τον έστειλε πάλι στο μάγειρα.

«Βάλε πάλι απόψε το αυτί σου στην τρύπα,» λέει αυτός, «γιατί σίγουρα θα ζητήσουν απ' τον Εξαποδώ να τους ορμηνέψει τι να κάμουν. Άκου εσύ τι θα τους πει και πράξε ανάλογα.»

Κείνο το βράδυ οι τρεις κλέφτες πάλι πήγαν να δουν τον Εξαποδώ και του 'παν τι παραμύθι είχαν πουλήσει στον έμπορο.

«Για να τον δούμε πώς θα τη γλιτώσει τώρα!» λέει ο μονόφθαλμος.

«Ξεχνάς πως είναι απ' το Γερεβάν. Δεν μπορείτε να τον ξεγελάσετε τόσο εύκολα.»

«Μα τι μπορεί να κάμει; Τώρα που ξέρει πως θα του βγάλουμε το ένα μάτι θα το βάλει στα πόδια και θα παρατήρει την πραγματεία του εδώ.»

«Κι όμως, υπάρχει κάτι που μπορεί να κάνει,» λέει ο Εξαποδώ. Και τους λέει τι. Και δίχως να το γνωρίζει, το λέει και στον έμπορο, μέσα από την τρύπα στον τοίχο.

Την άλλη μέρα, ο έμπορος συναντιέται με τον μονόφθαλμο μπροστά στον καδή. Λέει: «Πολύ καλά, δέχομαι να μου βγάλεις το ένα μάτι. Μα για να 'μαστε σίγουροι πως τούτο το μάτι

ανήκει πράγματι σε τούτον εδώ τον άνθρωπο, πρέπει να του βγάλουμε και το άλλο, να τα ζυγίσουμε και τα δυο για να δούμε αν ταιριάζουν. Αν το δικό μου ζυγίζει ίσα με το δικό του, τότε ας το πάρει.»

Μόλις άκουσε τούτα τα λόγια, ο μονόφθαλμος πετάχτηκε έξω απ' την κάμαρα, φώναξε και τους άλλους δυο, τον κουτσό και τον σπανό, κι αφού φύγει-φύγει! Ακόμα και τώρα, και μόνο ν' ακούσουν κάποιον να λέει τη λέξη Γερεβάν, γίνονται καπνός! Βαστάτε ποδαράκια μου!

Κι ο έμπορος, αφού χάρισε ένα φόρτωμα πυξόξυλο στο μάγειρα που τον έσωσε με τις σοφές συμβουλές του, πήρε τηνπραμάτεια του στο Χαλέπι και την πούλησε για ένα σωρό λίρες χρυσές. Έδωσε κάτι και στον μαγαζάτορα κι έπειτα γύρισε πίσω στο χωριό του στην Αρμενία.

Κι έτσι όπως οι επιθυμίες του έγιναν αληθινές, μακάρι να γίνουν κι οι δικές σας.

Τρία μήλα έπεσαν από τον ουρανό: ένα για κείνον που είπε το παραμύθι, ένα για όποιον το άκουσε, κι ένα για κείνον που το κρυφάκουσε.

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΖΟΥΝ ΧΡΥΣΑΦΙ

ταν κάποτε ένας βασιλιάς που είχε τρεις θυγατέρες. Του άρεσε πολύ να μεταμφιέζεται για να μην τον γνωρίζουν και να гуρίζει μέσα στα στενά της πόλης, να αφουγκράζεται τι είχανε να πουν οι απλοί άνθρωποι για κείνον και για τη ζωή τους.

Οι τρεις πριγκίπισσες κοιμόντουσαν όλες στην ίδια κάμαρα. Ένα βράδυ είχαν το παράθυρο τους ανοιχτό και το λυχνάρι τους έκαιγε, κι εκείνες κάθονταν και μιλούσαν. Ο πατέρας τους, που 'χε βγει να κάνει το γύρο της πόλης δίχως κανέναν να τον πάρει είδηση, είδε το φως κι είπε να πάει κοντά ν' ακούσει τι έλεγαν οι θυγατέρες του.

«Αν ο κύρης μας με δώσει νύφη σε κανέναν πρίγκιπα, θα υφάνω ένα χαλί τόσο μεγάλο που απάνω του θα κάθονται όλοι οι στρατιώτες του πατέρα και το μισό ακόμα θα 'ναι άδειο», λέει η μεγάλη.

«Εγώ», λέει η μεσιακή, «έτσι και με δώσει ο κύρης μας σε κανέναν έμπορο, θα ψήσω ένα καρβέλι ψωμί τόσο μεγάλο, που θα χορτάσουν όλοι οι στρατιώτες του πατέρα κι ακόμα να μείνει το μισό αφάγωτο.»

«Εμένα δε με νοιάζει σε ποιον θα με δώσει ο κύρης μας», λέει κι μικρή. «Η γυναίκα είν' εκείνη που χτίζει ή γκρεμίζει ένα σπίτι.»

«Βάι! Βάι! Πού ξανακούστηκε η δική μου κόρη να μιλά έτσι!», σκέφτηκε ο βασιλιάς. «Της πρέπει να της δώσω ένα γερό μάθημα! Θα την δώσω σ' έναν κακορίζικο και θα δούμε αν στ' αλήθεια η γυναίκα είναι που χτίζει ένα σπίτι!» Και βρήκε ένα χαμάλη και του 'δωσε τη μικρή για γυναίκα του. «Παρ' την μαζί σου στο σπίτι σου,» του λέει. «Από τούτη τη στιγμή είναι γυναίκα σου.»

Φυσικά, ο χαμάλης ήταν πολύ χαρούμενος που πήρε για γυναίκα του μια τόσο όμορφη κυρά. Μα ήταν πολύ φτωχός και φρόντιζε ήδη τη μάνα του και μια αδελφή. Κι έτσι, πήγε την πριγκίπισσα στο σπίτι του και γύρισε αμέσως στη δουλειά του. Πέρασαν λίγες μέρες. Η πριγκίπισσα παρατήρησε πως αν ο άντρας της κέρδιζε πενήντα παράδες, να πούμε, ξόδευε και τους πενήντα την ίδια μέρα, δίχως να βάλει στην άκρη ούτε έναν παρά. Κι ευθύς το αποφάσισε πως κάτι έπρεπε να κάνει για να διορθώσει τούτη τη συνήθεια.

«Άντρα μου,» του λέει, «για κάθε είκοσι παράδες που κερδίζεις, να ξοδεύουμε τους δέκα και τους άλλους δέκα να τους βάζουμε στην άκρη. Ας το δοκιμάσουμε για μια βδομάδα και να δούμε τι θα γίνει.»

Έτσι κι έγινε. Εκείνη τη βδομάδα έβαζαν στην άκρη τους μι-

σούς παράδες απ' όσους έβγαζε και στο τέλος της βδομάδας είχαν μαζέψει κάποια λεφτά. Λέει, λοιπόν, στον άντρα της: «Πήγαινε στο παζάρι και φέρε μου ένα κουβάρι από τούτη την κλωστή και ένα κουβάρι από την άλλη.» Κι ο χαμάλης πήγε στο παζάρι κι αγόρασε ό,τι του είχε ζητήσει η γυναίκα του. Εκείνη έφτιαξε κάτι όμορφα σχέδια και κάθισε να κεντά. Καθώς ήταν πριγκίπισσα από γεννησιμιού της, έφτιαχνε πολύ ξεχωριστά σχέδια, που δεν τα φτιάχναν οι συνηθισμένες γυναίκες, κι έτσι τα κεντήματά της ήταν πολύ όμορφα. Έφτιαξε δέκα μικρά κεντητά και τα 'δωσε στον άντρα της να πάει στο παζάρι και να τα πουλήσει μισή λίρα το καθένα.

Ο άντρας τα πούλησε μάνι-μάνι κι ετοιμαζόταν να γυρίσει στο σπίτι με τα λεφτά. Εκεί που κόντευε να βγει απ' το παζάρι, ακούει ένα δερβίση να λέει: «Για μια λίρα, πουλάω μια συμβουλή. Για μια λίρα, πουλάω μια συμβουλή.»

«Άραγε τι είναι τούτη η συμβουλή του δερβίση και κοστίζει τόσο;» σκέφτηκε ο χαμάλης. «Θα του δώσω τη μια λίρα να το μάθω.»

Ο δερβίσης πήρε τη χρυσή λίρα, και λέει: «Ποτέ μην αφήσεις την αποψινή δουλειά για το πρωί της άλλης μέρας.»

Ο χαμάλης γύρισε στο σπίτι κι είπε στη γυναίκα του πώς κατ'άφερε να πουλήσει τα κεντήματά της. «Μα, άντρα μου, τα λεφτά είναι λειψά. Τι έκανες τη λίρα που λείπει;»

«Να, εκεί που 'φευγα από το παζάρι, άκουσα ένα δερβίση που τελαλούσε πως έδινε μια συμβουλή για μια χρυσή λίρα. 'Ηθελα να μάθω τι ήταν τούτη η συμβουλή κι έτσι του 'δωκα μια λίρα.»

«Και τι σου 'πε;»

«Ποτέ να μην αφήσω την αποψινή δουλειά για το πρωί της άλλης μέρας,» αποκρίθηκε ο χαμάλης.

«Αχ! Ο δερβίσης έψαχνε έναν απονήρευτο σαν κι εσένα για να τον μαθήσει. Σου πέταξε δυο ανοησίες εκεί πέρα κι εσύ του 'δωκες μια ολόκληρη χρυσή λίρα. Άλλη φορά μην ξανακάνεις τέτοια κουταμάρα!»

Η πριγκίπισσα συνέχισε να φτιάχνει όμορφα κεντήματα κι ο άντρας της τα πούλαγε στο παζάρι κι έφερνε στο σπίτι καλά λεφτά. Μια μέρα, όπως ετοιμαζόταν να γυρίσει στο σπίτι του, είδε πάλι τον δερβίση έξω από ένα χάνι και τον άκουσε να τελαλεί πως για μια χρυσή λίρα πουλούσε μια συμβουλή. «Άραγε, τι συμβουλή έχει τώρα που ν' αξίζει μια λίρα;» σκέφτηκε. Έδωσε μια λίρα κι άκουσε: «Όπου σε καλέσουν πήγαινε και μη φοβάσαι. Αν όμως δεν σε καλέσουν, μην πηγαίνεις.»

Ο νέος γύρισε στο σπίτι κι είπε στη γυναίκα του τα καθήκαστα, κι εκείνη ξαναθύμωσε και του 'πε να σταματήσει να ξοδεύει τα λεφτά τους τόσο ανόητα.

Μετά από λίγο καιρό συνάντησε το δερβίση για τρίτη φορά.

Και πάλι του 'δωσε μια λίρα και τούτη τη φορά εκείνος του είπε: «Οι πόθοι της καρδιάς σου είναι οι πιο όμορφοι. Κι εκείνη που λαχταρά η καρδιά σου είναι η πιο όμορφη. Να θυμάσαι τούτα τα λόγια.»

Σαν γύρισε στο σπίτι του ο χαμάλης, η γυναίκα του πάλι τον μάλωσε γι' αυτό που έκαμε και τον φοβέρισε πως αν συνέχιζε να σπαταλά τα λεφτά τους ασυλλόγιστα, θα σταματούσε κι εκείνη να κεντά. Ο χαμάλης γνώριζε πως η γυναίκα του είχε δίκιο και δεν είπε κουβέντα. Όμως, το άλλο πρωί, την ώρα που έφευγε από το παζάρι, αντάμωσε και πάλι τον δερβίση. Πάλι τον άκουσε να λέει τα ίδια, και ξανά δεν κρατήθηκε και του 'δωσε μια λίρα. Κι ο δερβίσης του 'πε: «Να θυμάσαι πως η υπομονή είναι ζωή!»

Σαν γύρισε στο σπίτι του, όμως, της γυναίκας του η υπομονή είχε πια σωθεί κι άρχισαν να λογοφέρνουν. Κι ο χαμάλης το πήρε απόφαση να φύγει απ' το σπίτι και να πάει να βρει την τύχη του. «Γυναίκα!» της λέει, «εγώ θα φύγω να πάω να βρω την τύχη μου.»

«Πότε;» ρώτησε εκείνη ανήσυχη, γιατί περίμενε παιδί.

«Απόψε κιόλας,» αποκρίθηκε ο νέος, γιατί θυμήθηκε την πρώτη συμβουλή του δερβίση: να μην αφήνει την αποψινή δουλειά για το πρωί της άλλης μέρας. Κι έτσι, το ίδιο βράδυ αποχαιρέτησε τους αγαπημένους του κι άφησε το σπίτι του για να

γυρέψει την τύχη του. Εκεί που προχωρούσε, είδε ένα μεγάλο πλήθος να μαζεύεται και για μια σκέφτηκε να πάει μαζί τους. Μα ήρθαν στο νου του τα λόγια που του 'χε πει ο δερβίσης τη δεύτερη φορά, να μην πηγαίνει εκεί που δεν τον καλούν. Και δεν πήγε. Κι ήταν για καλή του τύχη που κρατήθηκε και δεν πήγε, γιατί οι δράκοι, που εξαιτίας τους γινόταν τούτη η αναστάτωση, σίγουρα θα τον είχαν φάει κι εκείνον όπως έφαγαν όλο το πλήθος που τους κυνήγησε.

Συνέχισε το δρόμο του ώσπου έφτασε σ' ένα πηγάδι. Διψούσε πολύ και κατέβασε το παγούρι του να βγάλει λίγο νερό απ' το πηγάδι. Μα το πηγάδι είχε σχεδόν ξεραθεί κι έπρεπε να κατέβει μέσα για να βγάλει λίγο νερό να ξεδιψάσει. Σαν έφτασε στον πάτο του πηγαδιού, αντίκρισε μια δράκαινα που το ένα της χείλι ήταν στη γη και το άλλο ακουμπούσε τον ουρανό. Το δεξί βυζί της ήταν ριγμένο πάνω απ' τον αριστερό της ώμο και το ζερβό πάνω από τον δεξί. Δίπλα της καθόντουσαν δυο γυναίκες: ένα πολύ όμορφο ξανθό κορίτσι και ένα πανάσχημο μαυριδερό.

«Ποια απ' τις δυο τους είναι ομορφότερη;» ρώτησε τον χαμάλη. Εκείνος σκέφτηκε. Αν έλεγε πως το χρυσόμαλλο κορίτσι ήταν ομορφότερο, σίγουρα θα 'βρισκε τον μπελά του. Αν έλεγε πως το μαυριδερό ήταν ομορφότερο, θα 'λεγε ψέματα. Και θυμήθηκε τα λόγια του δερβίση, που του 'χε πει πως το πιο όμορφο είναι αυτό που λαχταρά η καρδιά σου. Αυτή φαινόταν

να ‘ναι η καλύτερη απάντηση, γιατί αν έλεγε κάτι άλλο η δράκαινα σίγουρα θα τον έτρωγε. Η θεόρατη γυναίκα τον ρωτά και πάλι και ο νέος της λέει τα ίδια. Η δράκαινα τον ρωτά για τρίτη φορά, και ο χαμάλης της λέει για τρίτη φορά πως η πιο όμορφη είναι εκείνη που ποθεί η καρδιά της.

Η δράκαινα έμεινε πολύ ευχαριστημένη με την απάντηση του νέου και του ‘δωσε τρία ρόδια που ‘ταν γεμάτα με διαμάντια και χρυσαφικά. Ο χαμάλης, όμως, δεν γνώριζε τι έκρυβαν μέσα τους τα ρόδια κι επειδή νόμιζε πως ήταν μόνο για φάγωμα, τα ‘στειλε στη γυναίκα του, που περίμενε το παιδί του, για να τα φάει. Σαν άνοιξε εκείνη τα ρόδια κι είδε τι είχαν μέσα, έχτισε ένα όμορφο παλάτι κι έμεινε μέσα με το νεογέννητο γιο της. Και περίμενε το γυρισμό του άντρα της.

Ο χαμάλης συνέχισε το δρόμο του. Έκανε όποια δουλειά του τύχαινε και τα λεφτά που κέρδιζε τα έβαζε στην άκρη. Σαν πέρασαν δεκαπέντε-δεκάξι χρόνια, αποφάσισε πως έφτασε ο καιρός να γυρίσει πίσω και να ζήσει τα υπόλοιπα του χρόνια με τις οικονομίες που έκανε τόσον καιρό. Μα σαν έφτασε στον τόπο του, είδε πως στη θέση που είχε αφήσει το φτωχικό του τώρα βρισκόταν ένα παλάτι! Αναρωτήθηκε τι έγινε το σπίτι κι η γυναίκα του. Πλησίασε και κοίταξε από ένα ανοιχτό παράθυρο κι είδε τη γυναίκα του να κάθεται και να ‘χει στην αγκαλιά της έναν πολύ όμορφο νέο. Ταράχτηκε πολύ με το θέαμα που αντίκρισαν τα μάτια του, γιατί πίστεψε πως όλα τα χρόνια που

εκείνος δούλευε μόνος του στην ξενιτειά, η γυναίκα του δεν του 'χε μείνει πιστή. Για μια, πάνω στην οργή του, σήκωσε το τόξο του να σκοτώσει τον νέο κι άξαφνα ήλθαν στο νου του τα τελευταία λόγια του δερβίση: η υπομονή είναι ζωή! Κι αποφάσισε να κρατηθεί μέχρι που να μάθει την αλήθεια.

«Ποιος είναι αυτός που κοιμάται στην αγκαλιά σου;» φώναξε στη γυναίκα του έξω από το παράθυρο.

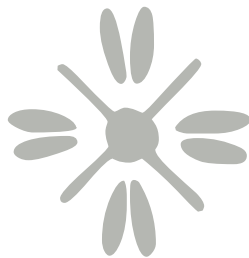
«Είναι ο γιος μου. Μα εσύ ποιος είσαι και τι σε νοιάζει τι κάνω εγώ μέσα στο σπίτι μου;» αποκρίθηκε η κοπέλα που δεν είχε καταλάβει πως ο ξένος που της μιλούσε ήταν ο άντρας της. Ο χαμάλης χαμογέλασε, άνοιξε την πόρτα και μπήκε μέσα. Φίλησε τη γυναίκα του κι αγκάλιασε το γιο του που αντίκριζε για πρώτη φορά. Ρώτησε πού βρήκε τα λεφτά να χτίσει τέτοιο παλάτι κι η γυναίκα του τού είπε για τα τζοβαϊρικά που 'χε βρει μέσα στα ρόδια που της είχε στείλει. Κι ύστερα εκείνος τη ρώτησε για τη μάνα και την αδελφή του.

«Αχ! Ο Θεός να αναπαύσει τις ψυχούλες τους,» αποκρίθηκε, και είπε στον άντρα της πως πέθαναν κι οι δυο τους πριν από χρόνια.

Ο χαμάλης, η γυναίκα του κι ο γιος τους έζησαν ευτυχισμένοι για πολλά-πολλά χρόνια. Οι πόθοι της καρδιάς τους έγιναν αληθινοί. Μακάρι το ίδιο να γίνουν κι οι δικοί σας.

Το παραμύθι τέλειωσε.

Τρία μήλα έπεσαν από τον ουρανό: ένα για την αφεντιά μου,
ένα για την παραμυθού κι έναν για κείνην που σας διασκέδασε
με το παραμύθι της.

ΤΑ ΕΦΤΑ ΑΣΤΕΡΙΑ

 Ητανε κάποτε έξι αδέρφια, όμορφα και προκομμένα, μα τις χάρες του μικρού κανείς τους δεν τις είχε. Μια μέρα κίνησε ο μικρός να πάει να κυνηγήσει, μα στο δρόμο κουράστηκε κι είπε να ξαποστάσει στις όχθες ενός ρυακιού που 'χε νερό καθάριο και δροσερό. Τα βλέφαρά του βάρυναν κι έπεσε σ' έναν ύπνο γλυκό και βαθύ.

Εκεί κοντά έμενε και μια κοπελιά, όμορφη και γλυκομίλητη σαν άγγελος. Κείνη την ίδια μέρα την έστειλε η μάνα της στο ρυάκι να γεμίσει μια στάμνα με νερό και σαν είδε το νέο να κοιμάται κατάχαμα στις όχθες του, απόμεινε να τον κοιτάζει μαγεμένη απ' την ομορφιά του. Η καρδιά της σφίχτηκε από το γλυκόπικρο πόνο του έρωτα. Το αγόρι άνοιξε τα μάτια του κι αντίκρισε την κοπελιά κι αμέσως η ψυχή του πλημμύρισε από αγάπη για κείνο το αγγελικό πλάσμα, που όμοιό του δεν είχε ξαναδεί.

«Δεν μπορώ ούτε στιγμή να ζήσω χωρίς εσένα. Έλα να φύγουμε μαζί, να παντρευτούμε και να φτιάξουμε δικό μας σπιτικό!» της λέει.

«Καλά», αποκρίθηκε εκείνη. «Δέχομαι, γιατί κι εγώ σ' αγάπησα. Μόνο περίμενε λιγάκι να πάω το νερό στη μάνα μου κι έρχομαι.»

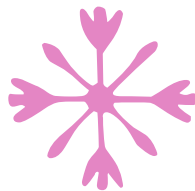
Πήγε η κοπέλα το νερό στο σπίτι της κι είπε στους γονιούς της πως θα παντρευόταν το νέο που γνώρισε στο ρυάκι και πως θα 'φευγε μαζί του να φτιάξουν το δικό τους σπιτικό. Εκείνοι το κατάλαβαν πως η κόρη ήτανε τρελή από αγάπη και πως ό,τι και να της έλεγαν δε θα της άλλαζαν τη γνώμη. Μα δεν ήθελαν και να τη χάσουνε κι έτσι την πήραν δίχως τη θέλησή της και την πήγανε μακριά, σ' άλλα μέρη, για να λησμονήσει την αγάπη της. Ο νέος δε βάσταξε το χωρισμό κι απ' τη στιγμή που η κόρη χάθηκε, ξανάπεσε σ' έναν ύπνο βαθύ σαν το θάνατο.

Πέρασαν χρόνια κι η κόρη με τους γονιούς της ταξίδεψαν πολύ. Και μιας που η κοπέλα δεν ήθελε να φανερώνει τον καημό που έτρωγε τα σωθικά της, εκείνοι πίστεψαν πως τώρα πια θα 'χε γιατρευτεί, γι' αυτό και γύρισαν στο σπίτι τους. Μια μέρα η μάνα πάλι έστειλε τη θυγατέρα της στο ρυάκι για νερό, κι εκείνη βρήκε το νέο να κοιμάται κουλουριασμένος στις όχθες του. Έσκυψε απάνω του απαλά και ψιθύρισε τ' όνομά του κι εκείνος άνοιξε τα μάτια του κι αντίκρισε τη γλυκειά μορφή που 'βλεπε στα όνειρά του όσον καιρό έμεινε βυθισμένος στον ύπνο. Μα αλίμονο, προτού προλάβει να χαρεί την ομορφιά που αντίκρισε, ο νέος έγινε άγγελος κι άρχισε να πετάει στον ουρανό. Μα δεν πρόλαβε ν' ανέβει ψηλά κι έπεσε στο χώμα και

ξεψύχησε την ίδια στιγμή. Η καρδιά της κοπέλας δε βάσταξε κι έγινε χίλια κομμάτια και το άψυχο σώμα της έγειρε στο χώμα, δίπλα σ' εκείνο του αγαπημένου της. Τους έθαψαν μαζί αγκαλιασμένους κι ο Θεός τους λυπήθηκε και τους έκανε αστέρια στον ουρανό.

Τα πέντε αδέλφια του νέου, που όλον αυτό τον καιρό μάταια περίμεναν τον αδελφό τους να ξυπνήσει από το βαθύ ύπνο, σαν έμαθαν τη μοίρα των δυο νέων, έπεσαν στο χώμα εκεί κοντά και ξεψύχησαν. Κι έγιναν κι εκείνοι αστέρια κι ανέβηκαν στον ουρανό, να 'ναι μαζί με τον αδελφό τους και τη νύφη τους.

Κι αν καμιά βραδιά που ο ουρανός είναι καθαρός κι η ψυχή σας πλημμυρίζει από αγάπη τύχει να κοιτάξετε ψηλά, μπορεί να ξεχωρίσετε εφτά αστέρια να λάμπουν εκεί πάνω, αγαπημένα κι αγκαλιασμένα στους αιώνες των αιώνων.

ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΤΑ ΤΕΡΤΙΠΙΑ

Κάποτε, ήταν ένας απλοϊκός χωρικός που τον έλεγαν Σαρκίς. Κάθε πρωί, με το που άνοιγε τα μάτια του, προτού κινήσει για τα χωράφια του, και κάθε βράδυ, προτού πέσει στο κρεβάτι για να κοιμηθεί, ο Σαρκίς προσευχόταν στο Θεό. Η γυναίκα του, που τον έβλεπε να κάνει αυτό το πράγμα κάθε μέρα, πρωί-βράδυ, μια μέρα τον ρωτά:

«Άντρα μου, στις προσευχές σου γιατί δεν παρακαλās το Θεό να σε φυλάει απ' των γυναικών τα τερτίπια;»

«Τα τερτίπια των γυναικών;» αποκρίνεται εκείνος. «Δε με ξέρεις καλά εμένα, γυναίκα! Δεν είμ' εγώ κανέννας ηλίθιος, ούτε και κανέννας φοβιτσιάρης. Καμιά γυναίκα δε με τρομάζει, όσο πονηρή κι αν είναι! Ούτε και μπορεί να τα βγάλει πέρα μαζί μου!»

«Μπα; Αυτή είναι λοιπόν η γνώμη σου για τις γυναίκες;» λέει η γυναίκα του και ξίνισε τη μούρη.

«Μάλιστα! Αυτή!» επιμένει ο Σαρκίς και συνεχίζει να βάζει τα εργαλεία του στη θέση τους.

Η γυναίκα κρυφογέλασε κι αποφάσισε να δώσει ένα μάθημα

στον άντρα της, που περιφρονούσε τη δύναμη και την πονηριά των γυναικών. Την άλλη μέρα το πρωί, όταν ο Σαρκίς έφυγε για τα χωράφια, πάει στην αγορά κι αγοράζει κάτι ψάρια. Τα βάζει στην ποδιά της και τα δένει για να μη φαίνονται. Κατά το μεσημέρι, παίρνει το φαγητό του άντρα της και του το πάει στα χωράφια. Ο Σαρκίς πήρε το φαγητό και κάθισε κάτω από ένα δέντρο, στην όχθη του ποταμού λίγο πιο πέρα, να φάει και να ξαποστάσει λίγο. Όσο εκείνος έτρωγε ανέμελος, η γυναίκα του βρήκε την ευκαιρία κι έσκαψε λίγο με τα χέρια της εδώ κι εκεί, έχωσε τα ψάρια στις τρύπες που είχε ανοίξει και γύρισε στο σπίτι.

Καμιά φορά τελειώνει κι ο Σαρκίς το φαγητό και γυρίζει στη δουλειά του. Εκεί που όργωνε, τσουπ! ξεθάβει ένα ψάρι! Να κι άλλο ένα, λιγάκι πάρα πέρα! Να κι άλλο... κι άλλο! Δεν μπορεί, κάποιο θαύμα θα 'γινε! Γέμισε ο τόπος με ψάρια! Τα μαζεύει ο Σαρκίς και το βράδυ που γύρισε στο σπίτι τα δίνει στη γυναίκα του λέγοντάς της πως ο Μεγαλοδύναμος αποφάσισε να δημιουργήσει ψάρια μες το χωράφι του! Και της παραγγέλνει να τα μαγειρέψει την άλλη μέρα και να του τα πάει στο χωράφι να τα φάει.

Την άλλη μέρα το πρωί, η γυναίκα τηγανίζει τα ψάρια, κάθεται και τα τρώει όλα καλά-καλά, κι έπειτα παίρνει μια γαβάθα με μπιζελόσουπα και την πάει στα χωράφια για να φάει ο άντρας της.

«Τι 'ναι τούτο;» φωνάζει εκείνος. «Πού είναι τα ψάρια μου;»

«Ποια ψάρια σου, χριστιανέ μου;» λέει η γυναίκα, τάχατες με απορία.

«Τα ψάρια που μάζεψα απ' το χωράφι χθες!» επιμένει αυτός.

«Τρελάθηκες, άνθρωπε μου; Πού ξανακούστηκε να μαζεύουν ψάρια απ' τα χωράφια; Εγώ δεν είδα να φέρνεις κανένα ψάρι στο σπίτι!»

«Τι; Λέγε τι έκανες τα ψάρια που έφερα!» συνεχίζει αυτός κι αρπάζει το λουρί του να τη δείρει. «Έφαγες τα ψάρια μου και πας να με βγάλεις και τρελό από πάνω; Κακούργα!» Κι άρχισε να την κυνηγά μες το χωράφι. Η γυναίκα τρέχει τρομαγμένη στο γειτονικό χωράφι φωνάζοντας:

«Βοήθεια! Τρεχάτε, καλέ! Αυτός θα με σκοτώσει!» Τρέχουν οι γείτονες, πιάνουν τον Σαρκίς και προσπαθούν να τον ησυχάσουν. «Τι πας να κάνεις, γείτονα; Τι σου 'κανε η γυναίκα σου και θες να τη δείρεις;»

«Άστε με σας λέω! Άστε με να την σπάσω στο ξύλο την άτιμη! Τι μου 'κανε; Εμ έφαγε τα ψάρια μου, εμ πάει να με βγάλει και τρελό!»

«Για ποια ψάρια μιλά;» ρωτάει ο γεωργός τη γυναίκα.

«Να χαρείς, γείτονα, μην τον αφήνεις! Δεν τον βλέπεις; Αχ, δυστυχία μου! Πάει, τρελάθηκε ο άντρας μου, δεν στέκει στα

καλά του! Αυτός θα με σκοτώσει στ' αλήθεια! Για ρώτησε τον να σου πει πού τα βρήκε τα ψάρια που λέει πως του έφαγα!»

«Εδώ τα βρήκα! Τα 'βγαλα απ' το χώμα εκεί που όργωνα.»

« Βάι βάι!» λένε οι άλλοι γεωργοί. «Δίκιο έχει η φουκαριάρα η γυναίκα. Δεν είναι στα καλά του ο άνθρωπος.» Κι ορμάνε και τον δένουν με κάτι σκοινιά που βρήκαν εκεί κοντά.

«Η αλήθεια είναι πως τώρα τελευταία δε φαινόταν και πολύ καλά ο Σαρκίς!» λέει ο ένας. «Αυτά τα πράγματα πάνε και κληρονομικά! Ήταν κι άλλοι τρελοί στο σόι του!» λέει ένας άλλος.

Τον έσυραν από τα σκοινιά μέχρι το σπίτι του λες κι ήταν πραγματικά τρελός, τον έδεσαν πάνω σ' ένα στύλο και τον σάπισαν στο ξύλο τον δύστυχο. Το βράδυ, όταν κι ο τελευταίος ξένος γύρισε στο σπίτι του, πλησιάζει η γυναίκα σιγά-σιγά και λέει στον Σαρκίς:

«Τι λες τώρα, αντρούλη μου; Ακόμα επιμένεις πως δε φοβάσαι την πονηριά των γυναικών; Και για να ξέρεις, τούτο εδώ το πάθημα δεν ήταν τίποτε μπροστά σ' αυτό που είναι ικανή να κάνει μια γυναίκα!»

«Αχ, γυναίκα μου, λυπήσου με, για το Θεό! Λύσε με! Έλεος! Κι από αύριο κιόλας, το πρώτο πράγμα που θα παρακαλάω στις προσευχές μου είναι να με φυλάει ο Μεγαλοδύναμος απ' της γυναίκας τα τερτίπια! Δεν πρόκειται ποτέ να το ξεχάσω!»

Έτσι κι έγινε. Από κείνη τη μέρα ο δύστυχος ο Σαρκίς αντίκριζε τις γυναίκες με δέος και με σεβασμό. Αν τολμούσε, ας έκανε κι αλλιώς!

ΤΟ ΡΟΔΟ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ

καρ ου τσι γκαρ... Ήταν και δεν ήταν, ένας βασιλιάς ήταν κι είχε έναν υπέροχο κήπο, και μέσα σ' εκείνον τον κήπο, μπροστά από την πύλη του παλατιού του, ήταν μια τριανταφυλλιά που κάθε χρόνο έκανε ένα τριαντάφυλλο: το Ρόδο το Αμάραντο. Μόνο που κάθε χρόνο, προτού καλά-καλά ανοίξει το μπουμπούκι, ένα σκουλήκι πήγαινε και το 'τρωγε. Κι έτσι ο βασιλιάς δεν κατάφερε ποτέ να απολαύσει το θεϊκό άρωμά του, όσο κι αν οι κηπουροί του παραφύλαγαν μέρα και νύχτα για να πιάσουν το σκουλήκι.

Μια μέρα έφτασε στο παλάτι ένας νέος κηπουρός και όταν τον πήγαν μπροστά στον βασιλιά, γονάτισε και λέει: «Εις πολλά έτη, βασιλιά μου! Ήρθα να σου ζητήσω να με αφήσεις να προσέχω το Ρόδο σου και θα πιάσω εγώ το σκουλήκι που το τρώει.»

«Άνθρωπέ μου,» αποκρίθηκε ο βασιλιάς, «έχουν δοκιμάσει όλοι οι κηπουροί του τόπου και κανείς δεν κατάφερε ως τα σήμερα να πιάσει το σκουλήκι, κι έρχεσαι τώρα εσύ να μου πεις πως θα τα καταφέρεις;»

«Πολυχρονεμένε μου, άσε με να δοκιμάσω κι αν δεν τα καταφέρω, πάρε μου το κεφάλι!»

Ο βασιλιάς τον πήρε στη δούλεψή του κι ο νέος κηπουρός πρόσεχε το Ρόδο νύχτα-μέρα, όμως λίγο προτού το μπουμπούκι ανοίξει τα πέταλά του, τον πήρε ο ύπνος και το σκουλήκι πρόλαβε κι έφαγε πάλι το τριαντάφυλλο. Ο κηπουρός έπεσε στα πόδια του βασιλιά και του ζήτησε να του δώσει άλλη μια ευκαιρία. Ο βασιλιάς αναστέναξε και λέει:

«Το σκουλήκι έφαγε το Ρόδο μου, μα δε θα το χαρεί, γιατί δεν μπορεί να το κρατήσει. Θα 'ρθει κι η σειρά του, γιατί κάποιο άλλο ζωντανό θα βρεθεί να φάει εκείνο.» Κι άφησε τον κηπουρό να δοκιμάσει άλλη μια φορά.

Την άλλη χρονιά, εκεί που το μπουμπούκι πήγαινε ν' ανθίσει, ο κηπουρός είδε το σκουλήκι! Μα προτού προλάβει να το πιάσει, ένα αηδόνι όρμηξε από το πουθενά, άρπαξε το σκουλήκι με το ράμφος του κι εξαφανίστηκε στον αέρα. Για πρώτη φορά το Ρόδο κατάφερε ν' ανθίσει.

Ο κηπουρός έκοψε το τριαντάφυλλο και το πήγε στο βασιλιά. «Πολυχρονεμένε μου, να το Ρόδο σου! Έγινε όπως τα είπες: προτού το σκουλήκι προλάβει να το φάει τούτη τη φορά, ένα αηδόνι κατέβηκε απ' τον ουρανό και το 'φαγε.»

«Ναι!» αναστέναξε ο βασιλιάς. «Το αηδόνι έφαγε το σκου-

λήκι, μα ούτε κι αυτό θα το χαρεί για πολύ, γιατί κάποιο άλλο ζωντανό θα βρεθεί να φάει και το ίδιο.»

Την άλλη χρονιά, λίγο προτού ανθίσει πάλι το Ρόδο, ο κηπουρός είδε ένα σκουλήκι που ετοιμαζόταν να το φάει. Και πάλι ένα αηδόνι όρμηξε να φάει το σκουλήκι, όμως ξαφνικά, ένα φίδι ξεπετάχτηκε μέσα από τα χόρτα κι έχασε και τα δυο: σκουλήκι και αηδόνι. Ο κηπουρός χάρηκε. Έκοψε και πάλι το τριαντάφυλλο και το πήγε στο βασιλιά.

«Πολυχρονεμένε μου! Πάρε το Ρόδο σου! Και φέτος το σκουλήκι πήγε να το φάει μα δεν πρόλαβε, γιατί ήρθε πάλι το αηδόνι και το άρπαξε, μα ούτε κι αυτό τα κατάφερε. Γιατί ξεπρόβαλε ένα φίδι κι έφαγε και τα δυο!»

Ο βασιλιάς και πάλι αναστέναξε. «Και που τα 'φαγε το φίδι τι θα καταλάβει; Κάποιο άλλο ζωντανό θα φάει κι εκείνο κάποτε.»

Πάνε τέσσερα χρόνια από τότε που ήρθε ο κηπουρός στο παλάτι να προσέχει το Ρόδο το Αμάραντο του βασιλιά. Και πάλι το σκουλήκι πήγε να φάει το μπουμπούκι, και πάλι όρμηξε το αηδόνι να φάει το σκουλήκι, και πάλι το φίδι ξεπετάχτηκε μέσα από τους θάμνους κι έφαγε και τα δυο! Τούτη τη φορά, πρόλαβε ο κηπουρός και άρπαξε το τόξο του, σημάδεψε και σκότωσε το φίδι προτού εξαφανιστεί. Έκοψε και τούτη τη χρονιά το Ρόδο, το πήγε στο βασιλιά και του λέει:

«Πολυχρονεμένε μου, πάρε και φέτος το τριαντάφυλλό σου! Και πάλι ήρθε το σκουλήκι να το φάει και το άρπαξε το αηδόνι, και πάλι τα ‘φαγε το φίδι και τα δυο, μα εγώ πρόλαβα και σκότωσα το φίδι.»

«Ωραία!» λέει ο βασιλιάς και μυρίζει το λουλούδι. «Μα ούτε κι εσύ θα το χαρείς.»

Ο κηπουρός αναρωτήθηκε τι να εννοούσε μ’ αυτά τα λόγια ο βασιλιάς. Κι ανησύχησε. Μια μέρα, εκεί που κλάδευε ένα δέντρο κοντά στη μαρμάρινη δεξαμενή που ήταν μέσα στον κήπο του παλατιού, είδε να έρχεται η βασίλισσα με τις υπηρέτριές της. Η βασίλισσα γδύθηκε κι έπεσε μέσα στη δεξαμενή. Ο κηπουρός δεν πρόλαβε να φύγει κι από φόβο μήπως τον δει η βασίλισσα, έμεινε κρυμμένος μέσα στους θάμνους μέχρι που να τελειώσει το μπάνιο της. Όμως, για κακή του τύχη, την ώρα που σκουπιζόταν η βασίλισσα, τον πήρε το μάτι της μέσα στους θάμνους. Δεν είπε τίποτα, αλλά σαν πήγε στο παλάτι το είπε στον άντρα της. Ο βασιλιάς έγινε θηρίο σαν το άκουσε.

«Φρουροί! Φρουροί!» ούρλιαξε. Οι φρουροί του έτρεξαν και γονάτισαν μπροστά του.

«Θέλω να φέρετε αμέσως εδώ τον κηπουρό μου και να του κόψετε το κεφάλι εμπρός στα μάτια μου!»

Οι φρουροί έσυραν τον κηπουρό ως το θρόνο, κι ο δύστυχος ο

ανθρωπάκος κατάλαβε ποιος ήταν ο λόγος για την οργή του βασιλιά.

«Πολυχρονεμένε μου! Άσε με να σου πω δυο κουβέντες προτού μου πάρεις το κεφάλι, να χαρείς!»

«Καλά, λοιπόν, μα να ξέρεις, θα 'ναι οι τελευταίες σου!» αποκρίθηκε ο βασιλιάς.

«Πολυχρονεμένε μου, θυμάσαι τότε που με πήρες στη δούλεψη σου, την πρώτη φορά που ήρθα και σου είπα πως το σκουλήκι έφαγε το Ρόδο σου; Αναστέναξες και μου είπες πως δε θα το χαρεί για πολύ. Τη δεύτερη χρονιά, σου είπα πως ήρθε ένα αηδόνι κι έφαγε το σκουλήκι που ήθελε να φάει το ρόδο σου. Κι εσύ πάλι αναστέναξες και μου είπες πως δε θα το χαρεί. Και την άλλη χρονιά, σαν σου είπα πως το φίδι έφαγε και τα δυο, το σκουλήκι και το αηδόνι, εσύ πάλι μου είπες πως δε θα το ωφελούσε, γιατί δε θα το χαιρόταν για πολύ. Την τέταρτη χρονιά ήρθα και σου είπα πως σκότωσα το φίδι που έφαγε το αηδόνι και το σκουλήκι. Κι εσύ πάλι αναστέναξες και μου 'πες πως δεν θα το χαρώ για πολύ. Τώρα, λοιπόν, σου λέω κι εγώ πως μπορείς να μου πάρεις το κεφάλι αν το θες, μα ούτε κι εσύ θα το χαρείς για πολύ, πολυχρονεμένε μου!»

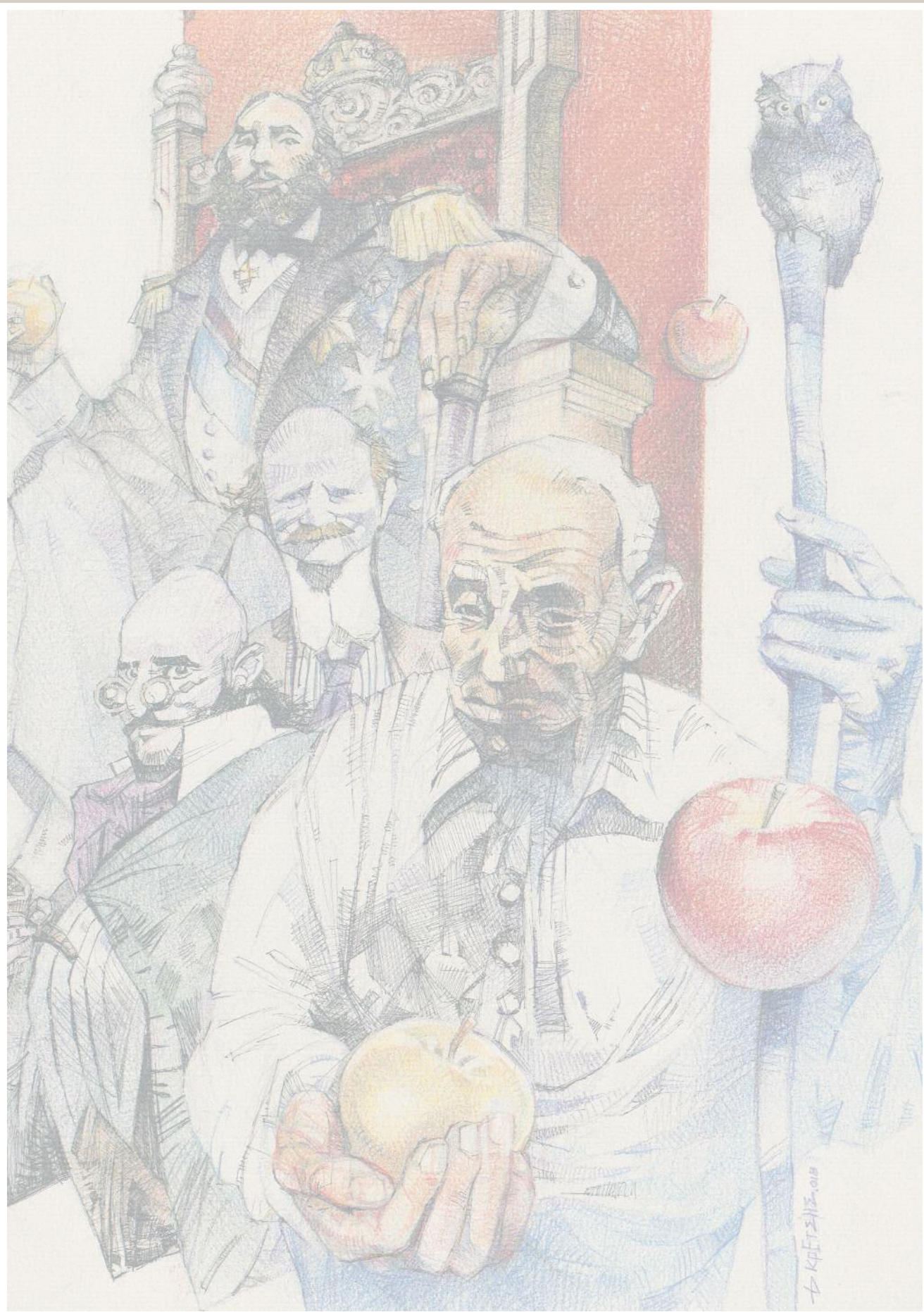
Σαν ο βασιλιάς άκουσε τούτα τα λόγια από το στόμα του κηπουρού του, το σκέφτηκε καλά και του χάρισε τη ζωή.

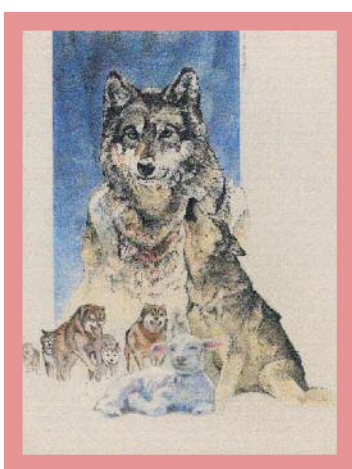
ΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΤΕΛΕΙΩΣΑΝ...

Τρία μήλα έπεσαν από τον ουρανό...
Κι ήταν και τα τρία για την αφεντιά μου.
Όμως εγώ θέλω να μοιράζομαι αυτά που έχω
με τους ανθρώπους που αγαπώ.
Κι έτσι θα κρατήσω μόνο το ένα.
Νομίζω πως μου αξίζει.
Ένα σωρό όμορφες ιστορίες σας έχω πει.
Το άλλο είναι για όλους εσάς
που τις διαβάσατε με τόση προσοχή.
Εύχομαι να σας άρεσαν.
Το τρίτο, το καλύτερο,
είναι για όλους τους ανθρώπους
που αφηγούνται στα παιδιά και τα εγγόνια τους
τις ιστορίες του τόπου τους.
Κι ας μη βρίσκονται πια εκεί...
Φτάνει που ταξιδεύει εκεί η καρδιά τους.

Ελένη Κοντεμενιώτου-Κασσεσιάν

ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Δύο Μύθοι του Βαρτάν Αϊγκεκτσι

Ο Βαρτάν Αϊγκεκτσι, όπου το όνομα Αϊγκεκτσι σημαίνει από το μοναστήρι Αϊγκέκ, της επαρχίας Αρμαβίρ, στο οποίο πέρασε μεγάλο μέρος της ζωής του, ήταν Αρμένιος ιερωμένος και συγγραφέας. Γεννήθηκε γύρω στο 1160 σε ένα χωριό κοντά στο Χαλέπι της Συρίας και

πέθανε γύρω στο 1250. Ανάμεσα στα έργα του περιλαμβάνεται και μια Γεωγραφία, η οποία, όπως και οι Μύθοι του, λανθασμένα αποδόθηκε από ορισμένους σε έναν άλλον Αρμένιο συγγραφέα, τον Βαρτάν Αρεβελτσι.

Λέγεται πως οι μύθοι του, στη μορφή που διασώζονται, οφείλονται μόνο εν μέρει στην πένα του, αφού –κατά ισχυρισμούς– έγιναν πολλές μεταγενέστερες προσθήκες. Μια εκτεταμένη συλλογή των μύθων του τυπώθηκε το 1668 στο Αμστερνταμ με τον τίτλο: *Αγβεσακίρκ*, δηλαδή *Το βιβλίο της Αλεπούς*. Κατά πάσα πιθανότητα, ο τίτλος οφείλεται στο γεγονός ότι σε πολλούς από αυτούς ο κύριος χαρακτήρας είναι μια αλεπού.

Η ΓΛΩΣΣΑ ΠΟΥ ΔΕ ΜΙΛΙΕΤΑΙ

Αυτή η ιστορία περιλαμβάνεται στο βιβλίο *Οι Μύθοι του Σαρογιάν* (Saroyan's Fables, 1941).

Ο Γουίλλιαμ Σαρογιάν (1908-1981) υπήρξε ίσως ο πολυγραφότερος Αρμένιος συγγραφέας όλων των εποχών. Γεννήθηκε στο Φρέσνο της Καλιφόρνιας από Αρμένιους γο-

νείς, οι οποίοι μαζί με τα τρία μεγαλύτερα παιδιά τους, εγκατέλειψαν το Μπιτλίσ της Αρμενίας το 1905 και κατέφυγαν στην Αμερική, μετά το πρώτο κύμα διώξεων του σουλτάνου Αμπντούλ Χαμίτ.

Ο Σαρογιάν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένας από τους πλέον αυτοβιογραφικούς συγγραφείς που έζησαν ποτέ, αφού σε όλα τα κείμενά του υπάρχουν αναφορές στα βιώματά του. Σε όλη την πολυτάραχη ζωή του ταλαντευόταν ανάμεσα σε δύο ταυτότητες, την αρμενική και την αμερικανική, ανάμεσα σε δύο πατρίδες, ανάμεσα στο χθες και το τώρα. Μέσα του πάλευαν από τη μια μεριά η νοσταλγία για την πατρίδα των προγόνων του και ο αγιάτρευτος πόνος του βίαιου ξεριζωμού, και από την άλλη η απόφαση του μετανάστη να παλέψει για να γίνει κομμάτι της νέας γης. Παρότι δεν είχε γεννηθεί και δεν είχε μεγαλώσει στην Αρμενία, η τελευταία είναι πανταχού παρούσα στο έργο του και πολλοί από τους χαρακτήρες του είναι μετανάστες ή πρόσφυγες που ζουν με τον καημό της επιστροφής στις προγονικές τους εστίες. Τις τελευταίες δύο, ίσως και τρεις, δεκαετίες της ζωής του κάνει μια μεγάλη στροφή και αναζητεί το βαθύτερο νόημα της αρμενικής του καταγωγής. Μοιάζει πλέον να γράφει όχι μόνο για τις δικές του υπαρξιακές αναζητήσεις αλλά και για λογαριασμό του λαού του.

Ανάμεσα στα πολυάριθμα βιβλία του, συγκαταλέγεται και η συλλογή με αρμενικά λαϊκά παραμύθια, που τιτλοφορείται *Οι Μύθοι του Σαρογιάν*. Σ' αυτό ο Σαρογιάν, με τον δικό του αριστουργηματικό τρόπο γραφής, αποδίδει στα αγγλικά τις ιστορίες που του έλεγε η αγαπημένη του γιαγιά, Λούσυ, και ο αδελφός της μητέρας του, Αράμ. Οι αφηγήσεις τους, που γίνονταν στη μητρική τους γλώσσα, συνέβαλαν πολύ στη δημιουργία ενός ισχυρού δεσμού ανάμεσα στο νεαρό Γουίλλιαμ και την πατρίδα των προγόνων του. Τα παραμύθια προέρχονται από την περιοχή του Μπιτλίζ, απ' όπου καταγόταν η οικογένεια Σαρογιάν. Η επιρροή των αφηγήσεων είναι εμφανής σε πολλά από τα κείμενά του, κυρίως όταν ο συγγραφέας αναφέρεται στον ιδιαίτερο χαρακτήρα των Αρμενίων της παλιάς πατρίδας και τη μοναδική συγκίνηση που προσφέρει σε έναν ξεριζωμένο η επικοινωνία με κάποιον ομοεθνή του στη μητρική τους γλώσσα.

Μια Σταγόνα Μέλι

Αυτό το παραμύθι-θρύλος πρωτοδημοσιεύτηκε το 1909 και οφείλεται στον Οβαννές Τουμανιάν. Ο **Οβαννές Τουμανιάν** (1869-1923) υπήρξε ποιητής, συγγραφέας, κριτικός και μεταφραστής, γνωστός όχι μόνο για τα γραπτά του αλλά και για τους κοινωνικούς του αγώνες. Πολλές κινηματογραφικές ταινίες, ταινίες κινούμενων σχεδίων, καθώς και δύο όπερες Αρμενίων συνθετών βασίστηκαν σε κείμενά του. Γεννήθηκε στο χωριό Τζεγ, της επαρχίας Λορί, την οποία ο επιφα-

νής Αρμένιος ποιητής Αβετίκ Ισαακιάν (1875-1957) απεκάλεσε «χώρα των ιστοριών και των θρύλων». Σε νεαρή ηλικία μετακόμισε στην Τιφλίδα, διοικητικό κέντρο της Υπερκαυκασίας πριν την Ρωσική Επανάσταση, και κέντρο της αρμενικής διανόησης κατά τον 18ο και 19ο αι., όπου παρέμεινε ως το τέλος της ζωής του. Ο πατέρας του, Ασλάν, ο οποίος ήταν κληρικός, καταγόταν από την πριγκιπική οικογένεια των Τουμανιάν, κλάδο του βασιλικού οίκου των Μαμικονιάν, που εγκαταστάθηκαν στη Λορί κατά τον 10ο και 11ο αιώνα. Η μητέρα του, Σόνα, ήταν δεινή αφηγήτρια, με ιδιαίτερη προτίμηση στους θρύλους. Ο Τουμανιάν ενσωμάτωσε πολλά στοιχεία από τις αφηγήσεις της και στα δικά του γραπτά.

Τα παραμύθια του δεν αποτελούν πιστές καταγραφές κάποιων αφηγήσεων. Τα περισσότερα μπορεί να βασίζονται σε παλιές αφηγήσεις που έτυχε να ακούσει, αλλά -όπως φανερώνει και η γλώσσα τους- τα τελικά κείμενα φέρουν έντονα τη σφραγίδα της γλαφυρής του πέννας. Τα παραμύθια του συνέβαλαν καθοριστικά στην αναβίωση του ενδιαφέροντος των ομοεθνών του για την αρμενική λαϊκή παράδοση και παραμένουν εξαιρετικά δημοφιλή.

Η ιστορία *Μια σταγόνα μέλι* είναι βασισμένη σε ένα μεσαιωνικό αρμενικό θρύλο. Ο Οβαννές Τουμανιάν την πρωτοδιάβασε στα κείμενα του Αρμένιου λόγιου Βαρτάν Αϊκεκτσί, ο οποίος έζησε στις αρχές του 13ου αιώνα. Την ξανάγραψε δίνοντάς της έμμετρη μορφή, θέλοντας, και να σατιρίσει τις οξείες εθνικές και κοινωνικές αντιθέσεις που επικρατούσαν στην Υπερκαυκασία στις αρχές του 20ού αιώνα. Εδώ μεταφέρεται σε πεζό λόγο.

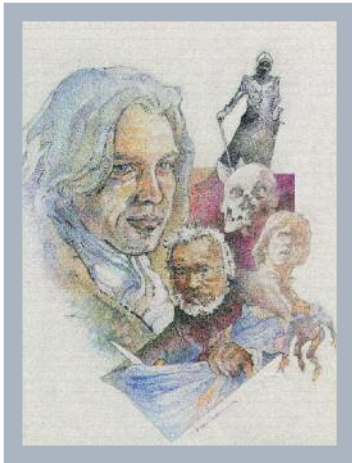

Δύο Μύθοι του Μεχιτάρ Γκος

Ο Μεχιτάρ Γκος ήταν νομομαθής κληρικός και συγγραφέας, με έντονη παρουσία στην πνευματική ζωή της Αρμενίας στα τέλη του 12ου και τις αρχές του 13ου αι. Η ακριβής ημερομηνία γέννησής του δεν είναι γνωστή, ωστόσο γνωρίζουμε ότι πέθανε το 1213 σε βαθειά γεράματα.

Ο Γκος ίδρυσε μια σχολή, που χαρακτηρίζεται ως «πανεπιστήμιο» από τους Αρμένιους, στο μοναστήρι Νορ Γκετίκ, το οποίο αργότερα μετονομάστηκε σε Γκοσαβάνκ, δηλαδή Μοναστήρι του Γκος, προς τιμήν του. Το μοναστήρι, το οποίο καταστράφηκε από τους Μογγόλους το 1230, έχει σε μεγάλο βαθμό αποκατασταθεί, και λειτουργεί ως αρχαιολογικός χώρος.

Μεταξύ άλλων, ο Γκος συνέταξε τον επικό *Αρμενικό Νομοθετικό Κώδικα* (*Τανταστανακίρκ*). Οι Μύθοι του αποτελούν μια εκλαϊκευμένη εκδοχή των νομικών αρχών που περιλαμβάνονται στον *Κώδικα*. Σ' αυτούς αντικατοπτρίζεται ο κόσμος όπως τον αντιλαμβανόταν. Είτε μιλούσε για ζώα είτε για φυτά, στην ουσία αναφερόταν στην κοινωνία της εποχής του, θέλοντας να τονίσει με τους συμβολισμούς του πως η φύση του ανθρώπου δεν αλλάζει και πως κάθε προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση είναι εκ των προτέρων καταδικασμένη.

Ο Έξυπνος Παπλωματάς

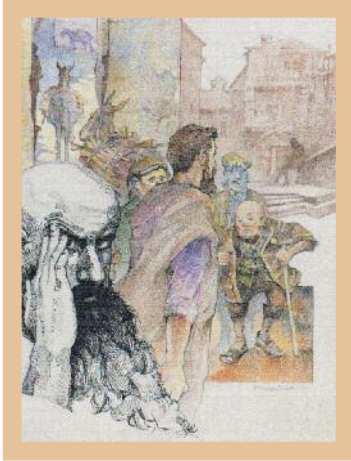
Αυτό το παραμύθι βρίσκεται στο βιβλίο του Ο. Σεμελιάν *Τρία Μήλα από τον Ουρανό: Αρμένικα Λαϊκά Παραμύθια (Three Apples from Heaven: Armenian Folktales, 1982)*.

Ο Οχαννές Σεμελιάν γεννήθηκε στο Αϊντάμπ της Κιλικίας το 1909. Αποφοίτησε από το Κολλέγιο Χαλεπίου το 1930, που είναι η συνέχεια του Κολλεγίου Κεντρικής Τουρκίας του Αϊντάμπ. Είχε ιδρυθεί το 1874 στην Οθωμανική Αυτοκρατορία από το Αμερικανικό Συμβούλιο Ιεραποστολών, και απευθυνόταν στους χριστιανούς της περιοχής. Οι σπουδαστές του ήταν στην πλειονότητά τους Αρμένιοι. Μεταφέρθηκε στο Χαλέπι της Συρίας το 1923, όπου λειτούργησε ως γυμνάσιο με την ονομασία *Αμερικανικό Κολλέγιο Χαλεπίου*.

Την περίοδο 1930-1932 ο Σεμελιάν φοίτησε στην αρμενική Θεολογική Σχολή του Αντιλιάς στο Λίβανο, αργότερα στο Αμερικανικό Πανεπιστήμιο Βηρυτού και στο Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου, όπου σπούδασε Αγγλική Φιλολογία και Φιλοσοφία αντίστοιχα.

Τελειώνοντας τις σπουδές του εγκαταστάθηκε στην Κύπρο, όπου δίδαξε στην Αγγλική Σχολή Λευκωσίας, στο αρμένικο Εκπαιδευτικό Ινστιτούτο Μελκονιάν και άλλες ιδιωτικές σχολές.

Ο Οχαννές Σεμελιάν έγινε, κυρίως, γνωστός για τις μεταφράσεις του από τα αγγλικά στα αρμενικά του Γουίλλιαμ Σαρογιάν.

Ο Σπανός, Ο Κουτσός & Ο Μονόφθαλμος Κλέφτης

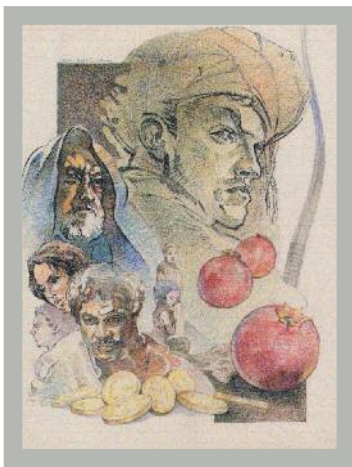
Αυτό το παραμύθι περιλαμβάνεται στο βιβλίο του Τσαρλς Ντάουνινγκ, *Λαϊκά Παραμύθια και Μύθοι της Αρμενίας (Armenian Folktales and Fables, 1972)*. Περιλαμβάνει καταγραφές αφηγήσεων απλών, αγράμματων ανθρώπων

της αρμενικής υπαίθρου. Η συγκεκριμένη καταγραφή έγινε στο χωριό Παρπ της επαρχίας Αϊραράτ από τον Γ. Λαλαγιάν στη διάρκεια των ετών 1914-15 και δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στον δεύτερο τόμο του βιβλίου του Μαρκαριτνέρ (Μαργαριτάρια). Ο Γερβάντ Λαλαγιάν (1864-1931) ήταν εθνογράφος, λαογράφος και αρχαιολόγος. Υπήρξε ο ιδρυτής του Ιστορικού Μουσείου της Αρμενίας, και διετέλεσε πρώτος διευθυντής του από το 1919 έως το 1927. Υπήρξε, επίσης, ιδρυτής του περιοδικού *Εθνογραφική Επιθεώρηση* (1896), ενός εθνογραφικού εκδοτικού οίκου με έδρα την Τιφλίδα (1900) και της Αρμενικής Εθνογραφικής Εταιρίας (1906), το μουσείο της οποίας μεταφέρθηκε από την Τιφλίδα στο Γερεβάν το 1921.

Ο Τσαρλς Τζέιμς Φρανκ Ντάουσετ (Λονδίνο 1924-Οξφόρδη 1998), είναι γνωστός και με το φιλολογικό ψευδώνυμο Τσαρλς Ντάουνινγκ. Στη διάρκεια των σπουδών του Συγκριτικής Φιλολογίας, ήλθε σε επαφή με την αρμενική γλώσσα και έκτοτε η αρμενική πολιτιστική παράδοση έγινε αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής του. Το 1954 διορίστηκε λέκτορας στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου, στη μοναδική, τότε, Έδρα Αρμενικής Γλώσσας που υπήρχε στην Αγγλία. Από την ίδρυση της Έδρας Αρμενικών Σπουδών Καλούστ Γκιουλμπεκιάν στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης το 1965,

έως και το 1991 μοιράστηκε το πάθος και τις πολύτιμες γνώσεις του με τους λίγους αλλά εκλεκτούς μεταπτυχιακούς, κυρίως, φοιτητές του.

Εκτός από αρμένικα παραμύθια, ο Ντάουσετ εξέδωσε δύο ακόμα βιβλία πάνω στο ίδιο αντικείμενο: τα *Ρωσικά Παραμύθια και Μύθοι* (1956) και τις *Ιστορίες του Χότζα* (1969). Μια ενδιαφέρουσα, από ελληνικής σκοπιάς, λεπτομέρεια σχετικά με τα *Αρμένικα Παραμύθια* είναι πως η εικονογράφηση της έκδοσης έγινε από τον πολιτικό γελοιογράφο, σκιτσογράφο, ζωγράφο και συγγραφέα Γουίλλιαμ «Μπιλ» Παπά (1927-2000). Ο διεθνώς αναγνωρισμένος Παπάς γεννήθηκε στη Νότιο Αφρική από Έλληνες γονείς. Συνεργάστηκε με κορυφαία έντυπα, π.χ. τις εφημερίδες *Guardian* και *Sunday Times*.

Συμβουλές που Αξίζουν Χρυσάφι

Το παραμύθι αυτό περιλαμβάνεται στο αγγλόφωνο βιβλίο της Σούζυ Χουγκαζιάν-Βίγια *100 Αρμένικα Παραμύθια* (*One Hundred Armenian Tales*, Wayne State University Press, 1966).

Η Σούζι Χουγκαζιάν γεννήθηκε το 1921 στο Ντιτρόιτ των ΗΠΑ. Οι γονείς της κατάγονταν από το Χαρπούτ της Δυτικής Αρμενίας. Και οι δύο της γονείς είχαν παντρευτεί και πριν από το 1915, αλλά και οι δύο έχασαν τους συζύγους και την οικογένειά τους. Μετανάστευσαν -χωριστά- στην Αμερική, γνωρίστηκαν, παντρεύτηκαν και εγκαταστάθηκαν στη βιομηχανική συνοικία Ντελρέι του Ντιτρόιτ. Εκεί εγκαταστάθηκαν και πολ-

λοί άλλοι Αρμένιοι πρόσφυγες, οι οποίοι προσπάθησαν να μένουν ο ένας κοντά στον άλλο, όπως άλλωστε έκαναν και άλλες εθνικές ομάδες που αναζήτησαν εργασία στην πόλη. Έτσι, μέσα στη συνοικία του Ντελ-ρέι δημιουργήθηκε μια αρμένικη υπο-συνοικία περίπου δεκαπέντε οικοδομικών τετραγώνων, όπου η μητρική γλώσσα και τα έθιμα των Αρμενίων κατοίκων της παρέμειναν πολύ ζωντανά.

Ως παιδί η Χουγκαζιάν άκουγε γοητευμένη τις αφηγήσεις της γιαγιάς της και άλλων ομοεθνών της. Στη διάρκεια του πρώτου έτους των πανεπιστημιακών σπουδών της στην Αγγλική Γλώσσα και με την ενθάρρυνση ενός καθηγητή της, άρχισε να καταγράφει, μεθοδικά, τις ιστορίες που άκουγε. Η ίδια είπε πως τις κατέγραφε στενογραφικά, ώστε να διατηρήσει όσο το δυνατόν πιστότερα την αρχική μορφή της αφήγησης. Η Συλλογή του Ντιτρόιτ, όπως αποκαλείται το υλικό του βιβλίου της, βασίζεται σε καταγραφές που έγιναν τα χρόνια 1940-1942. Σημειωτέον ότι τα 100 παραμύθια που περιλαμβάνει η συλλογή αποτελούν μόνο ένα μέρος του υλικού που κατέγραψε.

Στη συνέχεια, και ως διδάσκουσα στο Τμήμα Αγγλικών του Κοινοτικού Κολλεγίου του Όκλαντ, συνέλεξε υλικό σχετικό με την αγροτική ζωή στην Αρμενία πριν το 1914, με σκοπό να το εκδώσει. Ωστόσο, η εύθραυστη υγεία της δεν της το επέτρεψε, γιατί έφυγε από τη ζωή τον Οκτώβρη του 1978. Ευτυχώς, έχοντας γνώση της κατάστασής της, στις αρχές του 1978 είχε την προνοητικότητα να παραδώσει το υλικό στον εκδοτικό οίκο του Πολιτειακού Πανεπιστημίου του Γουέιν. Το έργο της ολοκλήρωσε το 1982 η Μαίρη Κίλμπορν-Ματοσσιάν, καθηγήτρια του Τμήματος Ιστορίας του Πανεπιστημίου του Μέριλαντ.

Τα Εφτά Αστέρια

Οι μύθοι είναι ιστορίες οι οποίες χρησιμοποιούν αληθοφανή γεγονότα για να εξηγήσουν διάφορα πολιτιστικά ή φυσικά φαινόμενα. Η δράση τους διεξάγεται σε απροσδιόριστο χρόνο και χώρο και πολλές φορές έχουν σκοπό να διδάξουν και να παραδειγματίσουν

όσους τους ακούν. Η ιστορία των «Εφτά Αστεριών» είναι, πιθανώς, μια απόπειρα να εξηγηθεί η προέλευση κάποιου αστερισμού.

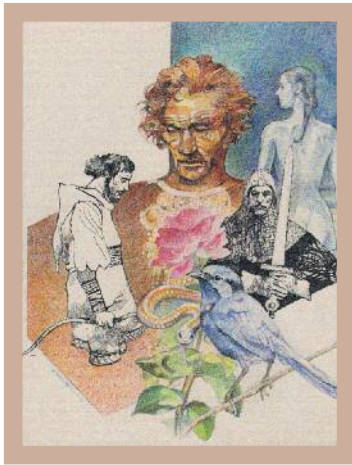

Της Γυναίκας τα Τεγτίπια

Αυτή η ιστορία εντάσσεται στο βιβλίο του Α. Γκ. Σεκλεμιάν *Η Μαλαματένια Κόρη* (*The Golden Maiden*, 1898). Ανήκει στην κατηγορία αντι-φεμινιστικών παραμυθιών, διαδεδομένων παλιότερα στην Ανατολή.

Ο Α. Γκ. Σεκλεμιάν γεννήθηκε στην Κιλικία τον 19ο αιώνα. Ως παιδί, άκουγε τις γιαγιάδες του και ενηλίκους του χωριού να αφηγούνται λαϊκά παραμύθια, και απομνημόνευε τις αφηγήσεις τους. Με κάθε ευκαιρία επαναλάμβανε τις ιστορίες, με αποτέλεσμα να γίνει και ο ίδιος δεινός αφηγητής σε πολύ νεαρή ηλικία. Αργότερα, τόσο στη διάρκεια των σπουδών του στο Αϊντάμπ της Κιλικίας όσο και την περίοδο που υπηρέτησε ως δάσκαλος στην Ερζερούμ, τη Θεοδοσιούπολη των βυζαντινών χρόνων, είχε την ευκαιρία να ταξιδέψει και να μελετήσει τη

ζωή και τις συνήθειες των απλών ανθρώπων της αρμενικής υπαίθρου. Παρατήρησε πως παντού οι άνθρωποι αφηγούνταν τα ίδια παραμύθια και λαϊκές ιστορίες, με μικρές παραλλαγές από τόπο σε τόπο. Σκέφτηκε να συγκεντρώσει μια συλλογή με αυτές τις ιστορίες. Στον πρόλογό του γράφει ότι βασίστηκε σε δικές του σημειώσεις, καθώς και στις δύο συλλογές παραμυθιών του Επισκόπου Σιρβαντσιάντς (*Μανανά*, 1876, και *Χαμόβ-Χοτόβ*, 1884). Παρότι όλες οι ιστορίες είναι αφηγήσεις Αρμενίων, εντοπίζονται περσικές, τουρκικές και αραβικές επιρροές.

Το Ρόδο του Βασιλιά

Το παραμύθι περιλαμβάνεται στο βιβλίο του Λεόν Σουρμελιάν *Τα Μήλα της Αθανασίας: Λαϊκά Παραμύθια της Αρμενίας* (*Apples of Immortality Folktales of Armenia*, 1968).

Ο **Λεόν Ζαβέν Σουρμελιάν** (Τραπεζούντα 1905-ΗΠΑ 1995), το 1915 έχασε και τους δύο του γονείς, καθώς και τους περισσότερους συγγενείς του. Ο Λεόν και τα τρία αδέλφια του υιοθετήθηκαν από τον γιατρό Ανδρέα Μεταξά. Η οικογένεια μετακόμισε πρώτα στο Βατούμ και μετά την Ανακωχή του Μούδρου του 1918 στην Κωνσταντινούπολη. Ο Λεόν φοίτησε στη Γεωργική Σχολή του Αρμάς στη θάλασσα του Μαρμαρά, πνευματικό κέντρο των Αρμενίων της Μικράς Ασίας. Το 1922 με την στήριξη της Αρμενικής Γεωργικής Ενωσης πήγε στην Αμερική, όπου σπούδασε στη Νεμπράσκα και την Καλιφόρνια.

Το 1945 κυκλοφόρησε το αυτοβιογραφικό *Ρωτώ Κυρίες και Κύριοι (I Ask You, Ladies and Gentlemen)*, στο οποίο αυτοπροσδιορίζεται ως Ελληνο-Αρμένιος. Το 1950 εξέδωσε το δεύτερο του βιβλίο, 98.60, και το 1968 τα παραμύθια. Ωστόσο, σημαντικότερο έργο του θεωρείται η μετάφραση στα αγγλικά του αρμενικού έπους *Τα Παλικάρια του Σασούν (The Daredevils of Sassoun, 1964)*, που εκδόθηκε από την Αρμενική Γενική Ένωση Αγαθοεργίας.

Τα χρόνια 1958-1969 δίδαξε στην Καλιφόρνια.

Η Βουλή των Ελλήνων
ανοιχτή στο ψηφιδωτό της ελληνικής
κοινωνίας, έρχεται να προσφέρει ένα νέο βιβλίο
παραμυθιών για όλες τις ηλικίες, των Αρμένικων, δείχνοντας
τον δρόμο του σεβασμού για πολιτισμούς
με τους οποίους συγκατοικούμε
και συμπορευόμαστε.

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

